

UNIVERZITA PALACKÉHO

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

**Činnost a význam humanitárních organizací
během válečných konfliktů v Africe v 21. století**

Vypracoval: Tomáš Drozd

Vedoucí práce: Mgr. David Hampl, Ph.D.

Olomouc 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Činnost a význam humanitárních organizací během konfliktů v Africe v 21. století vypracoval samostatně s použitím odborné literatury a pramenů, které jsou uvedeny v seznamu použité literatury a zdrojů.

.....
Tomáš Drozd

V Olomouci dne 27. června 2010

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Davidu Hamplovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

1	Moderní historie řešení konfliktů v mezinárodních vztazích.....	8
1.1	Společnost národů.....	8
1.2	Historie vzniku OSN.....	9
1.3	Teorie vzniku konfliktu.....	10
2	OSN a obrana celosvětového míru.....	13
2.1	Struktura a orgány organizace spojených národů.....	13
2.2	OSN a její orgány humanitární pomoci.....	17
2.2.1	Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky.....	17
3	Strategie OSN při řešení konfliktů a jejich vývoj.....	19
3.1	OSN a její Kolektivní management konfliktů.....	19
3.2	Prevence násilí v oblasti konfliktů.....	20
3.3	Peacekeeping jako stěžejní strategie misí na udržení míru OSN.....	21
3.4	Taxonomie misí na udržení míru OSN.....	22
4	Válečné konflikty v Africe v 21. Století.....	25
4.1	Formování afrických států a jeho úskalí.....	25
4.2	Problematika dětí v armádě.....	27
4.3	Jižní Súdán.....	28
4.3.1	Charakteristika konfliktu.....	28
4.3.2	Geografické podmínky.....	28
4.3.3	Historie.....	29
4.3.4	Průběh konfliktu v 21. století.....	30
4.3.5	Repatriační mise OSN v Súdánu.....	33
4.3.6	Súdánská genocida.....	34
4.4	Demokratická republika Kongo.....	36
4.4.1	Druhá válka v Demokratické republice Kongo.....	36
4.4.2	Geografie jako důležitý determinant.....	36
4.4.3	Průběh konfliktu v 21. století.....	37

4.4.4	Válka a životy obyčejných lidí	42
5	České humanitární organizace a jejich činnost na africkém kontinentu	44
5.1	ADRA	44
5.1.1	Historie organizace	44
5.1.2	Poslání.....	44
5.1.3	Vnitřní struktura organizace	44
5.1.4	Projekty v Africe.....	45
5.2	Člověk v tísní	46
5.2.1	Struktura a aktivity organizace	46
5.2.2	Historie a koncepty.....	46
5.2.3	Činnost v Africe	48
	Literatura.....	52
	Elektronické zdroje.....	52

Úvod

Cílem této práce je popsat činnost humanitárních organizací v souvislosti s válečným děním v Africe v 21. století. Dále má za úkol seznámit s funkční strukturou těchto organizací, historii jejich vzniku, uvést základní ideologická východiska a typy jejich intervencí. Součástí práce je popis průběhu vybraných válečných konfliktů, proběhnuvších na africkém kontinentu v 21. století a problémů s tím souvisejících, jakými jsou například genocida či angažování dětských vojáků.

První kapitola se věnuje historii konceptu řešení konfliktů na mezinárodní úrovni, počínaje koncem první světové války a založením Společnosti národů. Dále jsou zde uvedeny okolnosti vzniku Organizace spojených národů, její historie, vývoj jejího formování do současnosti, s ohledem na problematiku konfliktů a jejich řešení. Kapitola ve zkratce zmíní dílčí úspěchy či neúspěchy těchto organizací. V této kapitole budou také popsána základní teoretická východiska analýzy vzniku konfliktů.

Obsah druhé kapitoly bude zaměřen na strukturu Organizace spojených národů, popis činnosti jejich řídicích orgánů a jejich role v procesu řešení konfliktů. Zvláštní pozornost bude věnována orgánům a institucím, které se zabývají humanitární pomocí v oblastech postižených konfliktem.

Třetí kapitola se bude věnovat strategiím a konceptům, užívaným Organizací spojených národů při řešení konfliktů, při jejich prevenci a opatření, která jsou součástí post-konfliktní rekonstrukce. Bude se v ní nacházet objasnění některých důležitých pojmů, souvisejících s touto činností, jakými jsou například peacekeeping, peacebuilding a peaceenforcement a popis typů intervencí, v závislosti na momentální situaci v zemích postižených konfliktem.

Čtvrtá kapitola bude obsahovat objasnění příčin vzniku, vývoje a charakteristiku vybraných konfliktů na africkém kontinentu. Součástí kapitoly bude dále podrobný popis průběhu a vývoje konfliktu v 21. století a popis důležitých determinant, jakými jsou například geografické a politické podmínky či náboženská situace v těchto zemích. V kapitole budou rozbor dílčích zajímavostí, charakteristických pro daný konflikt, jakými jsou rozsáhlé genocidy či porušování lidských práv.

Poslední, pátá kapitola bude věnována činnosti světových a tuzemských humanitárních organizací v souvislosti s konflikty v Africe. Bude se zabývat popisem

organizační struktury jednotlivých organizací, seznámením s jejich ideologickými východisky a s typy jejich intervencí, v závislosti na druhu humanitární pomoci a post-konfliktní rekonstrukce. V této kapitole budou uvedeny také konkrétní příklady působení těchto organizací v současnosti.

Předpokládaným úskalím práce na tomto tématu je nedostatek literatury v českém jazyce. Tento fakt bude nutné kompenzovat překladem ze zahraniční odborné literatury. Zvoleným zdrojem informací k tomuto tématu jsou výroční zprávy Institutu pro výzkum konfliktů s názvem Konfliktbarometer, které vydává univerzita v Heidelbergu, a které jsou přístupné na internetu. Tématu role Organizace spojených národů při řešení konfliktů se u nás věnuje několik autorů. V této oblasti bude práce vycházet z publikací Oldřicha Bureše *Mise na udržení míru OSN* a Šárky Waisové s názvem *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Oblasti teorie konfliktu se z domácích autorů věnuje Filip Tesař ve své publikaci *Etnické konflikty*.

1 Moderní historie řešení konfliktů v mezinárodních vztazích

Tato kapitola se věnuje vývoji realizace myšlenky na obranu celosvětového míru v průběhu 20. století, tak, jak probíhala v rámci existence dvou organizací, kterými jsou Společnost národů a na ni navazující Organizace spojených národů. v kapitole jsou popsány okolnosti vzniku těchto organizací a jejich vývoj.

1.1 Společnost národů

První významným mezinárodním společenstvím, které si předsevzalo zamezit nejednotnosti, a dezorganizaci při řešení konfliktů na mezinárodní úrovni byla Společnost národů. Majoritním impulsem pro její založení byl konec 1. světové války a obavy z opakování podobně rozsáhlého konfliktu s důsledky pro celý svět. Iniciátorem vzniku Společenství byly USA, konkrétně jejich tehdejší prezident Woodrow Wilson, který částečně vycházel z teoretických představ anglického právníka a komisaře britského ministerstva zahraničí Waltera Phillimora a jeho přítele, ministra Roberta Cecilla. První z výše jmenovaných předložil dne 20. března 1918 návrh na založení Společnosti národů, druhý coby odpůrce myšlenky vyhladování německého obyvatelstva, za účelem kapitulace, tento návrh podporoval. V tomto případě se však jednalo o východiska ryze teoretická a do velké míry velmi naivní. Mělo se jednat o využití morální autority, podpořené ušlechtilými cíly s velkou dávkou humanismu, které do poválečné situace, kdy byly ostatní státy motivovány zájmy spíše pragmatickými, příliš nezapadalo a myšlenka nenašla pochopení ani ve vysokých britských vojenských a diplomatických kruzích. Důležitým impulsem byla tehdy intervence prezidenta Woodrowa a nadšení obyvatel USA pro takoveto mírové snahy v oblasti mezinárodních vztahů. Dne 8. ledna 1918 zveřejnil americký prezident čtrnáct bodů, ve kterých definoval válečné cíle Spojených států. Posledním bodem bylo právě vybudování společnosti národů, jako způsobu prevence vzniku případných konfliktů popř. jejich mírového řešení. Později byly připojeny další čtyři dodatky, které poslední článek rozšiřovaly. Dne 14. února 1919 byl návrh zveřejněn jako Pakt Společnosti národů a dne 28. 4. 1919 byl včleněn mezi smlouvy Versaillské úmluvy. Dne 28. 7. toho roku došlo k podepsání Versailleské smlouvy, čímž byla Společnost národů de facto založena. Jejimi členy se na začátku stalo 29 států koalice vítězů a 13 neutrálních států. Zájmy předních mocností byly od počátku rozdílné, což lze považovat za prvotní předpoklad pozdějšího neúspěchu v důležitých mezinárodních konfliktech. Francouzům

šlo především o znovunabytí velmocenské pozice v rámci evropského a světového prostoru a také o eliminaci Německa jako vojenské hrozby, Velká Británie pak usilovala o rovnováhu sil na kontinentu a Spojené státy prosazovaly propojení nově vzniklé organizace se stávajícími mírovými smlouvami. Za významné systémové úspěchy v činnosti organizace lze považovat spíše zřízení důležitých institucí, jakými byly například Mezinárodní úřad práce a Komise pro intelektuální spolupráci a také Mezinárodní soudní dvůr Haagu a rozvoj důležitých preventivních opatření v oblasti boje proti obchodu s drogami a bílým masem. Přes tyto dílčí úspěchy je nutno konstatovat, že v rozhodujícím poslání, kterým bylo předejití vypuknutí dalších konfliktů, Společnost zcela selhala. Hlavní příčinu neúspěchu Společnosti národů spatřujeme především v absenci jakékoliv donucovací moci a rovněž v tom, že přes veškerou iniciativu při jejím zakládání se členem nikdy nestaly Spojené státy. Společnost selhala hned v několika případech svévolné agrese, jako tomu bylo například během japonské invaze v Číně v r. 1931, italské invaze v Etiopii v r. 1935 a v případě jejího největšího fiaska, za které je považováno vypuknutí druhé světové války, k faktickému zániku Společnosti jejím rozpuštěním došlo v dubnu roku 1946. Jejím přímým pokračovatelem byla Organizace národů, jež vznikla rok před jejím rozpuštěním.¹

1.2 Historie vzniku OSN

Idea mezinárodního společenství, které by zajišťovalo obranu globálního míru, zabývalo se prevencí vzniku dalších konfliktů a svou činností navázalo na nepříliš úspěšnou existenci Společnosti národů, se objevila již v průběhu druhé světové války. Iniciátory pozdějšího vzniku Organizace spojených národů byli vrcholní představitelé spojeneckých mocností, především americký prezident Franklin Delano Roosevelt a britský předseda vlády Winston Churchill. Organizace byla oficiálně založena v říjnu 1945, kdy vešla v platnost Charta OSN, tomu předcházela jednání v Dumbarton Oaks ve Washingtonu DC v srpnu předešlého roku, kde proběhla přípravná konference. Chartu oficiálně podpořilo 50 zakládajících států, jejichž řady později rozšířilo Polsko.

Hlavní myšlenkou bylo předcházet konfliktům nejen za pomoci vojenské síly, nýbrž prostřednictvím diplomacie na mezinárodní úrovni a zároveň se zabývat prevencí

¹ Společnost národů. [Online], [cit. 2010-05-17], dostupné na WWW: http://www.project-aliante.org/UserFiles/File/answer_01_cz.pdf

vzniku konfliktů. Nově vzniknuvší organizace byla však záhy po svém založení nucena řešit závažné ideové problémy, související s vytvořením Železné opony. Tato událost se ukázala jako zásadní překážka pro fungování orgánů OSN v této době, kdy organizace nebyla schopna plnit své nejdůležitější úkoly na základě komunikační bariéry mezi USA a SSSR. Významným impulsem se v druhé polovině padesátých let stal proces dekolonizace, který zasáhl Afriku a část Asie. Vznik nových států, které se ocitly v nelehké situaci a stály před otázkou udržení míru a stability, vedl ke zvýšení zájmu, stát se součástí mezinárodní organizace s tímto posláním. v tomto období se počet členských států téměř zdvojnásobil, což předznamenávalo počátek nové etapy existence OSN. Dalším, podobně významným zlomem byl rozpad SSSR, který znamenal faktický konec Studené války a také útlum bipolarity v oblasti mezinárodních vztahů. OSN tak dostala příležitost dokázat, že na poli mezinárodního řešení konfliktů má ještě co říci. v následujících letech se v mnoha oblastech východní Evropy, Afriky a Asie rozpoutala celá řada mezinárodních i vnitrostátních konfliktů, v nichž se Organizace exponovala.²

1.3 Teorie vzniku konfliktu

Podívejme se nejprve na obecnou teorii vzniku konfliktů, která je postavena na základních psychosociálních charakteristikách různých společenských skupin. Mezi těmi vždy existují specifické vztahy, které jsou založeny na existenci celé řady faktorů, například ekonomických, historických, geografických a jiných, které je zpravidla staví do nerovnocenné pozice. v současnosti existuje celá řada teorií o vzniku konfliktů, z nichž každá vychází z odlišných předpokladů a mechanismů. Stejně tak existuje mnoho druhů konfliktů, které vznikají z mnoha příčin. Jedno však mají všechny konflikty společné a to jsou modelové způsoby chování mezi jednotlivými skupinami.

Prvním z nich je spolupráce, což je stav, kdy nedochází k soupeření skupin, ale naopak k činnosti, která vede k co nejefektivnějšímu dosažení cíle. Není podstatné, jak moc je takové jednání vedeno vlastním přesvědčením či ne. v takovýchto skupinách se vždy vyskytuje skupina jedinců, kteří pro splnění vytyčeného cíle vynakládají více úsilí než ostatní. Vedle ní je ve společnosti skupina těch, kteří se na jeho dosažení podílejí v menší míře a samozřejmě i těch, kteří, ač jsou členy skupiny, nevyvíjejí v její prospěch žádnou aktivitu. Spolupráce může v některých případech přecházet i v druhý

² WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005, s. 117.

model chování, který označujeme jako soutěž. Spolupráce je poměrně snadná, pokud je požadovaný cíl dostupný v dostatečném množství, pakliže je tomu naopak, dochází k soupeření jednotlivých skupin. Rozdíl mezi soutěží a stavem, který je možno označit jako konflikt, spočívá v tom, že při soutěži nehrozí jednotlivým účastníkům nebezpečí ze strany členů druhých skupin. Podle názoru některých odborníků je soutěž nezbytným předpokladem k vývoji společnosti. Dochází při ní k selekci úspěšnějších skupin od těch méně úspěšných bez toho, aby docházelo k jejich dalšímu znevýhodňování či omezování. Jedinou faktickou hrozbou pro neúspěšné účastníky je nedosažení cíle, což sice v některých případech může znamenat nepříjemné důsledky, ne však ze strany ostatních soupeřících skupin. To ovšem neplatí v případě vzniku konfliktu, tedy situace, kdy je pro bezpečné dosažení cíle třeba protivníka nejen porazit, ale také v nejvyšší možné míře eliminovat. Takové jednání nastává tehdy, kdy přestávají platit pravidla soutěže, což znamená, že skupiny nemají rovnocenné šance na dosažení cíle a tím pádem mají důvod se strachovat o svou existenci. Konflikt můžeme na základě způsobu jeho vedení rozlišit na přímý a nepřímý. Během přímého konfliktu dochází k takovému chování, které je směřované na přímou eliminaci protivníka, jakým je například násilí, fyzická likvidace vyhnání apod. Při nepřímém konfliktu se jedná o znevýhodňování jedné skupiny, které směřuje k omezení jejich práv v rámci společnosti, což přispívá ke snížení jejich šancí na úspěch v soutěži. Dalším důležitým kritériem pro posuzování konfliktů je jeho rozsah, tedy to, zda probíhá v rámci jednoho státu či na úrovni mezistátní, což zpravidla ovlivňuje jeho velikost, která je základem dalšího dělení. To je založeno na počtu obětí, které si vyžádá v průběhu jednoho roku. Pokud je toto číslo menší než 1000, jedná se o konflikt malého rozsahu, pokud je tomu naopak, potom hovoříme o konfliktu velkého rozsahu. Typickým malým konfliktem jsou občanské války, probíhající na úrovni lokálních konfliktů ozbrojených skupin.³

Velmi významným etnickým konfliktem na africkém kontinentě byl konflikt, který se odehrál v roce 1994 ve Rwandě. Historie příčin tohoto konfliktu spadá do koloniálního období, kdy docházelo ke znevýhodňování jedné skupiny obyvatelstva vůči druhé. Odjakživa zde žily dvě skupiny obyvatel. Na jedné straně to byli Tutsiové, kteří se zpravidla živilí pastevectvím. Na straně druhé Hutuové, jejichž obživou byla převážně zemědělská činnost. Tutsiové byly přirozeně výše postavenou skupinou, která však k udržení svého společenského statusu nemusela užívat násilí. To se však změnilo

³ TESARĚ, F. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007, s. 24.

příchodem německých a později belgických kolonizátorů, kteří uměle nadřazovali tutsijské etnikum na základě větší rasové podobnosti Evropanům. Docházelo k jejich upřednostňování při dosazování do významných politických, vojenských a správních funkcí. V postkolonizačním období, počátkem 60. let 20. století se k moci dostala hutujská vláda, která se nepřátelsky projevovala vůči méně početnému tutsijskému etniku. Vše vyvrcholilo v první polovině 90. let, kdy došlo k rozsáhlé genocidě na tutsijském obyvatelstvu poté, co při letecké nehodě zahynul prezident Juvenal Habyarimana. Etnické čistky si tehdy v krátkém období vyžádaly na 800 000 životů. Tento konflikt je považován za nejrozsáhlejší humanitární katastrofu v dějinách afrického kontinentu a zároveň za největší selhání Organizace spojených národů a vůbec západního světa v oblasti prevence a řešení konfliktů a snah o udržení světového míru. Nejen že OSN a vlády jednotlivých států celé události nečinně přihlížely, některé z nich zpočátku podporovaly hutujské povstalce v jejich boji v domnění, že podporují operace na udržení míru.⁴

Na tomto modelu je zřejmé, že prvotním hybatelem zde bylo nadřazování jedné skupiny obyvatel na základě její etnické příslušnosti. V původním prostředí žily obě skupiny společně v míru a vztahy mezi nimi bychom mohli označit termínem soutěž. Členové jedné skupiny měli možnost vypracovat se na úroveň druhé (například zemědělec se poté co zbohatl, mohl začít zaobírat pastevectvím). To se však změnilo po nástupu koloniální správy, která svým přístupem vnukla jednomu z etnik pocit rasové nadřazenosti, což vedlo k vyvolání odporu většinové populace etnika druhého. Poté co kolonisté zemi ponechali svému osudu, projevila se etnická nesnášenlivost naplno a její důsledky jsou dnes již všem známé.

Tato událost by měla být varováním před neuváženými intervencemi do politických a etnických poměrů cizích států, které mohou mít v budoucnu nepředvídatelné důsledky a zároveň apelem na všeobecnou solidaritu ochotu pomoci.

⁴ Historie konfliktu Hutuů a Tutsiů. [Online], [cit. 2010-06-24], dostupné na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Historie_konfliktu_Hutuů_a_Tutsiů

2 OSN a obrana celosvětového míru

Tato kapitola se věnuje jednotlivým orgánům Organizace národů a popisu jejich činnosti a kompetencí. Závěr kapitoly je věnován činnosti Vrchního komisaře pro uprchlíky, jako jednomu s významných orgánů humanitární pomoci.

2.1 Struktura a orgány organizace spojených národů

OSN je tvořena celou řadou orgánů a institucí, které mají na starost zajišťování jednotlivých funkcí organizace. Často se v souvislosti s nimi hovoří o tzv. rodině OSN. Existují hlavní orgány, kterým dále podléhají orgány méně významné, specializované agentury a fondy, na základě jejichž činnosti a výsledků rozhodují řídicí orgány ve věcech vydávání rezolucí, sestavování rozpočtů příp. chodu budoucích jednání. Řídicími orgány organizace spojených národů jsou tyto:

Valné shromáždění

Je tvořeno zástupci (diplomaty) jednotlivých členských států, jejichž počet může dosáhnout maximálně pěti, kteří se scházejí pravidelně jednou za rok, v září. Shromáždění je možno svolat také mimo stanovený termín ve výjimečném případě a to na žádost jednoho nebo více členských států. Projednávají jsou zejména témata, související s pravidly a usneseními Charty OSN. Výsledkem takového jednání jdou pak rezoluce Valného shromáždění, právně nezávazné a tudíž zákonem nevynutitelné rozhodnutí, jejichž hlavní funkcí je zefektivnění vnitřního chodu Organizace a systému rozhodování při posuzování jednotlivých případů. Mezi další důležité úkoly patří např. volba generálního tajemníka OSN, volba členů Ekonomické a sociální rady a volba nestálých členů Rady bezpečnosti. Každý stát disponuje, bez výjimky, jedním hlasem, který je jediným prostředkem k ovlivnění hlasování. Shromáždění je tvořeno jednotlivými výbory, které se zabývají klíčovými tématy, tak jak je zmiňuje Charta OSN. Jsou to:⁵

- Výbor pro odzbrojení a mezinárodní bezpečnost
- Hospodářský a finanční výbor
- Sociální, humanitární a kulturní výbor

⁵ WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005, s. 120.

- Zvláštní výbor pro politické otázky a otázky dekolonizace
- Administrativní a rozpočtový výbor
- Právní výbor

Rada bezpečnosti

Hlavními úkoly Rady obecně, je udržení světového míru, rozhodování ve věcech způsobu řešení vzniklých konfliktů, prevence vzniku konfliktů a jejich identifikace. Rada má celkem patnáct členů, pět stálých a deset dočasných. Stálí členové jsou zmíněni v Chartě OSN, jsou to Francie, Velká Británie, Čína, Ruská federace a Spojené státy americké. Zbylí členové jsou voleni Valným shromážděním na dvouleté funkční období. Stálí členové disponují při hlasování právem veta. K usnesení Rady ve věcech porušení bezpečnosti a udržení světového míru je třeba většiny devíti hlasů. Jednotlivé státy se mohou hlasování zdržet. v případě řešení konfliktu rozhoduje Rada bezpečnosti o aplikaci jednotlivých strategií na udržení kolektivní bezpečnosti, kterými jsou peacekeeping (dobrovolné rozmístění ozbrojených sil, majících za úkol zabránit propuknutí násilí), peacebuilding (soubor postupů, mající za úkol zabránit obnovení konfliktu) peaceenforcement (donucovací strategie, mající za úkol za pomoci vojenské síly nebo civilních prostředků přinutit stranu/ny chovat se požadovaným způsobem, který povede k co nejefektivnějšímu vyřešení konfliktu), uvalení embarga a doporučení jednotlivým stranám konfliktu. Zvláštní kapitolou jsou Mezinárodní soudní tribunály, jejichž úkolem je stíhat osoby, za jejich válečné zločiny proti lidskosti a tímto vytvořit odstrašující příklad pro další potencionální agresory. Tyto tribunály bývaly zřizovány vždy pro konkrétní situaci, pro případy konkrétního provinění. Systém Mezinárodního soudního tribunálu byl během devadesátých let dvacátého století vystaven silné kritice z řad členských států, což vedlo k vytvoření návrhu na trvalou mezinárodní instituci, která by se otázce potrestání genocidy věnovala soustavně. Celá iniciativa je založena na myšlence, že existují osoby, které musí být potrestány bez ohledu na schopnosti a stav justičního systému v zemi, před jejímž soudem by se osoba obvykle zodpovídala. Cesta ke zřízení takovéto instituce trvala deset let, přesněji od roku 1992, kdy byla Mezinárodní právní komise pověřena rezolucí Valného shromáždění vypracovat plán vytvoření Mezinárodního trestního soudu, do roku 2002, kdy za potřebného souhlasu šedesáti členských států vešel v platnost tzv. Římský statut Mezinárodního trestního

soudu. V následujícím roce bylo do funkcí jmenováno 18 jeho vrchních soudců, čímž byly položeny základy funkční struktury této instituce.⁶

Sekretariát Organizace spojených národů

Jedná se o orgán s významnou koordinační a administrativní funkcí, jehož součástí je celá řada menších institucí, agend a orgánů. Mezi jeho hlavní úkoly patří koordinace jednotlivých výkonných orgánů Společnosti a jejich rozhodnutí, koordinace mírových operací a záležitosti s tím související, jako např. analýzy ekonomické a politické situace. Sekretariát má na starosti také organizaci jednotlivých konferencí a zprostředkování jejich závěrů veřejnosti prostřednictvím médií. Vnitřní strukturu orgánů tvoří několik podvojných celků. Jsou to oddělení všeobecných služeb, sekretariát pomocných organizací a konferencí, politická a odborná oddělení. Orgány sekretariátu, jejichž činnost je relevantní při řešení konfliktů jsou Úřad pro právní otázky (OLA), Odbor pro otázky odzbrojení (DDA), Odbor pro ekonomické a sociální otázky (DESA), Odbor pro politické otázky (DPA), regionální komise, Úřad bezpečnostního koordinátora a Odbor pro mírové operace.⁷

Nejdůležitější personální funkcí celé Organizace je post Generálního tajemníka. Zastává nejvyšší administrativní funkci a je de facto součástí všech složek organizace, vyjímaje Mezinárodního trestního soudu, a má oprávnění předkládat ostatním orgánům, zvláště pak Radě bezpečnosti návrhy na projednávání, v případě, že má důvodné podezření na porušování kolektivní bezpečnosti a světového míru. Takto před Radou bezpečnosti, v roce 2004 vystoupil tehdejší tajemník Kofi Annan se zprávou o situaci v Súdánu. Generální tajemník jmenuje své zástupce prostřednictvím jednotlivých orgánů Sekretariátu, jakými jsou například DPA (odbor pro politické otázky)⁸, DPKO (odbor pro mírové operace)⁹ a další, které monitorují situaci v konflikty postižených státech a poskytují tak faktické podklady pro případnou intervenci Generálního

⁶ WAISOVÁ Š., *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005, s. 121.

⁷ Tamtéž. s. 123.

⁸ OSN, Odbor pro politické otázky, [Online], [cit. 2010-27-06], dostupné na WWW: <http://www.osn.cz/system-osn/organizacni-struktura/?sub=81>

⁹ OSN, Odbor pro mírové operace, [Online], [cit. 2010-27-06], dostupné na WWW: <http://www.osn.cz/system-osn/organizacni-struktura/?sub=83>

tajemníka při jednáních Bezpečnostní rady. Pozorování se netýká pouze oblasti vojenských operací a zbrojení, ale také sledování socioekonomických ukazatelů a problémů civilního obyvatelstva jako je například epidemie AIDS v Africe. Pozorovatelé mají rovněž na starost vyhodnocovat nebezpečnost a možné dopady probíhajících misí na její účastníky z řad jednotek OSN.¹⁰

Ekonomická a sociální rada

Jedná se o hlavní socioekonomicko-koordinační orgán OSN, jehož existence je založena na premise, podle níž je ekonomická situace a obecně životní úroveň důležitým indikátorem pravděpodobnosti vzniku konfliktu. v radě zasedá 54 členů, kteří jsou voleni ze zástupců všech členských států na tři roky. Pod tímto orgánem funguje devět výkonných komisí, pět komisí regionálních a pět stálých výborů a mnoho dalších tzv. expertních orgánů, které působí např. v oblasti ekonomiky a správy přírodních zdrojů. ECOSOC spolupracuje s mnoha nevládními organizacemi po celém světě a v některých případech uděluje tzv. konzultativní mandát, který organizacím umožňuje spolupráci se specializovanými agendami OSN. Tato spolupráce poskytuje organizaci průběžné informace z ekonomických a sociálních oblastí, které jsou v mnoha případech prvními náznaky vzrůstajícího napětí a možného vzniku konfliktu.¹¹

Mezinárodní soudní dvůr

Instituce, která má za úkol šetřit a vydávat posudky ve věci sporu dvou států, které ho o to požádaly. Služby soudu jsou přístupné, jen těm státům, které uznávají jeho svrchovanost. Soud přijímá znalecké posudky od mezinárodních organizací, které však, stejně jako jednotlivci jeho služeb využívat nemohou. Pověřuje také jednotlivé komise, organizace či jednotlivce vypracováváním posudků. Při vynášení rozsudků aplikuje soud tyto tři zásady:¹²

- Mezinárodní úmluvy
- Mezinárodní obyčej
- Obecné právní zásady

¹⁰ WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*, Praha: Portál, 2005, s. 123.

¹¹ Tamtéž. s. 125.

¹² Tamtéž. s. 126.

Poručenská rada

Je orgánem, který vznikl v r. 1946 a jehož úkolem je spravovat území, která ještě nedosáhla samostatnosti či autonomie a podnikat opatření, která k ní povedou. Po druhé světové válce rada spravovala území, která byla za války v područí států, které z konfliktu vyšly jako poražení, zvláště pak Itálie a Japonsko.¹³ V současnosti je již tento orgán prakticky nečinný, jelikož území, která dříve patřila pod jeho působnost, se osamostatnila či dosáhla autonomie.

Vedle generálních orgánů OSN existuje celá řada orgánů a institucí, jejichž činnost nesouvisí pouze s problematikou řešení konfliktů. Jedná se různé agentury, fondy a nadace, které jsou zřizovány za konkrétním účelem a jejich spektrum je tak široké, že nemá smysl se všemi dopodrobna zabírat. Jejich úplný výčet je k dispozici na stránkách OSN-Praha.¹⁴

2.2 OSN a její orgány humanitární pomoci

Součástí Organizace spojených národů je celá řada orgánů, které se věnují oblasti dopadu konfliktů na civilní obyvatelstvo a na humanitární pomoc. Úřad Vysokého komisaře pro uprchlíky je jedním z nich. Jeho působnost je celosvětová a za svou činnost v oblasti udržení celosvětového míru byl minulosti vyznamenán nejvyšším možným oceněním.

2.2.1 Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky

Tento orgán vznikl ustanovením valného shromáždění OSN v roce 1950. Jeho hlavním úkolem je řízení ochrany, případně repatriace uprchlíků, kteří byli postiženi válečným konfliktem, či z jiného důvodu donuceni opustit svou zemi. V minulosti orgán pomohl více než 50 milionům uprchlíků a je dvojnásobným držitelem Nobelovy ceny za mír.

Škála činností a úkolů tohoto orgánu je velmi široká. Mezi hlavní úkoly patří dohlížení na dodržování práv uprchlíků, zajišťování jejich možnosti ucházet se o azyl v jiných zemích a ochrana před nedobrovolnou repatriací do jejich původní země. Úřad mimo

¹³ WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005, s. 127.

¹⁴ Orgány OSN. [Online], [cit. 2010-06-29], dostupné na WWW: <http://www.osn.cz/system-osn/programy-a-dalsi-organy-osn/>

jiné dohlíží na to, zda vlády jednotlivých zemí, zainteresovaných do konfliktu, ať už jako jeho přímí účastníci nebo jako poskytovatelé azylu, dodržují mezinárodní úmluvy a zda dodržují zásady mezinárodního práva. Jménem Organizace spojených národů Úřad rovněž poskytuje základní humanitární a lékařskou pomoc a v případě nutnosti napomáhá procesu repatriace do zemí původního azylu, či jiných vhodných zemí.

Úřad vytváří pro jednotlivé mise speciální programy, které schvaluje a o jejichž koordinaci se stará výkonný výbor, tvořený zástupci 64 členských zemí. Financování těchto programů je zajištěno z velké části dobrovolných příspěvků a z části také z rozpočtu OSN.¹⁵

¹⁵ Informační centrum OSN v Praze, Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky. [Online], [cit. 2010-06-11], Dostupné na WWW: <http://www.osn.cz/system-osn/programy-a-dalsi-organy-osn/?i=103>

3 Strategie OSN při řešení konfliktů a jejich vývoj

Organizace spojených národů využívá celou řadu intervencí, které se od sebe liší v závislosti na typu konfliktu, jeho intenzitě a celé řadě dalších faktorů. Nejedná se pouze o preventivní opatření a okamžité vojenské intervence, ale také o post-konfliktní správu zasažených území.

3.1 OSN a její Kolektivní management konfliktů

V padesátých a šedesátých letech 20. století se v rámci snah o udržení kolektivní bezpečnosti etablovala strategie s názvem peacekeeping. Tento nový přístup se v mnohém odlišoval od původního konceptu udržení kolektivní bezpečnosti, tak jak byl pojímán v návaznosti na činnost Společnosti národů. Především se dříve při řešení krizových situací počítalo s přesnou identifikací agresora a s jeho eliminací za použití vojenské síly, bez většího ohledu na důsledky, které z vojenských akcí vyplynou pro stávající hospodářskou, ekonomickou, společenskou a humanitární situaci zainteresovaných zemí. V dnešní době dávají jednotlivé státy přednost souboru komplexních, skupinových opatření, pro které se užívá termínu peacekeeping (z angl. udržení/zachování míru). V rámci těchto operací, dochází vedle rozmístění vojenských jednotek v postižených oblastech rovněž k ustanovení komisí a pozorovacích středisek, které dohlížejí na správné fungování primárních ekonomických struktur, na funkčnost a správnost fungování právního systému, organizaci a regulérní průběh voleb a na další důležité socioekonomické prvky, které mají dopad na život civilního obyvatelstva. Peacekeeping je součástí širšího spektra operací, které OSN provádí v oblastech, kde hrozí narušení stability a míru v rámci tzv. *programu kolektivního managementu konfliktů*. K dalším operačním opatřením patří rovněž preventivní rozmístění jednotek na daném území a vynucení za použití vojenské síly, tzv. *peaceenforcement*. Peacekeeping je pak rozlišován, podle intenzity kontroly a opatření v klíčových oblastech, na peacekeeping jednoduchý a robustní.¹⁶

Kolektivní management představuje spektrum souborů operací, které odlišuje především intenzita podniknutých akcí a vynucení síly. Na jedné straně spektra tedy

¹⁶ WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005, s. 133.

stojí operace, při nichž jsou na území státu zasažených konfliktem preventivně rozmístěny vojenské jednotky, jejichž úkolem však není prosazovat se silovými prostředky, ale působit jako morální autorita. Nejvyšší důraz je v tomto případě kladen na hledání mírového řešení konfliktu se souhlasem obou stran, za dodržení platných úmluv. Souborem operací, který stojí v pořadí na pomyslném druhém místě je výše zmíněný peacekeeping, což je strategie, jejímž primárním posláním je, kontrola dodržování stanovených dohod a případné využití vojenské síly v sebeobraně.¹⁷ Hned za ním tzv. robustní peacekeeping, který je z hlediska počtu rozmístěných jednotek a oblastí kontroly rozsáhlejší. Na konci tohoto spektra stojí tzv. vynucení. Pod tímto pojmem se rozumí využití vojenské síly v zájmu dosažení podmínek, příznivých pro řešení konfliktu, případně eliminaci té strany, která by chtěla tento stav násilně narušit. U tohoto typu operací již není kladen takový důraz na vzájemnou dohodu obou stran a míra konsenzu je zde velmi nízká.¹⁸ Uvedené rozdělení je založeno na členění kapitol v Chartě OSN, kde se VI. kapitole hovoří o mírovém řešení konfliktu mezi dvěma stranami, které preferuje mírová jednání před použitím vojenské síly.¹⁹ Do této kapitoly spadá tzv. preventivní rozmístění. Zmíněné dva typy peacekeepingu stojí na pomyslné hranici mezi kapitolami VI. a VII., protože rozmístěné jednotky mohou v některých případech v nutné sebeobraně použít vojenskou sílu. Z VII. kapitoly Charty OSN, kde jsou vyjmenovaná opatření, která je třeba podniknout v případě, že není možno konflikt řešit mírovou cestou a je třeba využití vojenské síly, vychází posledně zmiňovaná strategie, tzv. vynucení.²⁰

3.2 Prevence násilí v oblasti konfliktů

Primárním zájmem vyslanců OSN v zemích konfliktu je jeho nenásilný průběh. Toho se snaží dosáhnout za pomoci strukturálního pojetí prevence. Především nadřazuje

¹⁷ Peacekeeping, [online], [cit 2010-28-06], dostupné na WWW:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Peacekeeping>

¹⁸ WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005, s. 134.

¹⁹ OSN, Charta OSN, [online], [2010-06-28], 16 s., dostupné na WWW:

<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>,

²⁰ OSN, Charta OSN, [online], [2010-06-28], 18 s., dostupné na WWW:

<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut->

mírová a diplomatická vyjednávání nad přímé vojenské operace, tak jak to zmiňuje VI. kapitola Charty OSN. v rámci nenásilných intervencí dochází k tzv. preventivnímu rozmístění ozbrojených jednotek třetího států, k němuž dochází na žádost zasaženého státu. Tyto jednotky jsou jen lehce vyzbrojeny a jejich hlavním úkolem je odradit případného agresora od použití síly a tvoří tak jakousi psychologickou bariéru. V postižených oblastech jsou ustanoveny normy, které mají charakter přímé prevence konfliktu a rovněž zajišťují fungování jednotlivých infrastruktur. Nasazené jednotky se podílejí na budování a rekonstrukci sociálních a edukačních zařízení, dohlížejí na dodržování hraničních linií a potírání kriminální činnosti, jakou je např. obchod s drogami a zbraněmi.²¹

3.3 Peacekeeping jako stěžejní strategie misí na udržení míru OSN

V současnosti neexistuje jednotná definice pojmu peacekeeping v oblasti mírových operací OSN. Existuje však celá řada interpretací tohoto termínu, které v podstatě vystihují některé důležité aspekty aplikace této strategie v oblasti řešení mezinárodních a vnitrostátních konfliktů. Zde jsou některé z nejkompexnějších definic, tak jak jsou uvedeny v odborné literatuře.

- *Vojenské operace podniknuté se souhlasem všech hlavních stran konfliktu, zaměřené na pomoc s implementací příměří nebo mírové dohody a na podporu snah o dosažení dlouhodobého řešení.*(Definice Americké armády 1994)²²
- *Operace zahrnující vojenský personál, nicméně bez vynucovacích pravomocí, realizované Organizací spojených národů za účelem pomoci udržet či obnovit mezinárodní mír a bezpečnost v oblastech konfliktu.*(Definice OSN 1996)²³
- *Peacekeeping je způsob, jak pomoci konfliktu souženým zemím s vytvářením podmínek udržitelného míru. Účastníci operací OSN- vojáci a vojenští důstojníci, příslušníci civilní policie z mnoha zemí- monitorují a pozorují mírové procesy, které se objevují v postkonfliktních oblastech a pomáhají ex-bojovníkům s implementací mírových dohod, které podepsali. Tato pomoc*

²¹ WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005, s. 135.

²² BUREŠ, O. *Operace na udržení míru OSN*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 16.

²³ Tamtéž, s. 17.

přichází v mnoha formách, včetně opatření na posílení důvěry, mechanismů sdílení moci, podpory organizace voleb, posílení vlády zákona, a ekonomický a sociální rozvoj.(Definice OSN 2004)²⁴

3.4 Taxonomie misí na udržení míru OSN

Je nutné podotknout, že jednotlivé definice slova peacekeeping, z nichž jsem zde uvedl pouze zlomek, často popisují užívání odlišných metod v odlišných podmínkách a za odlišným účelem. Tato pojmová nejednotnost vedla k vytvoření širší kategorizace. Taxonomie, sestavená Diehlem, Druckmanem, a Wahlem, která vznikla v devadesátých letech 20. století, odlišuje jednotlivé mise podle jejich charakteru, rozsahu a mandátu. Toto rozdělení je v současnosti považováno za nejkompexnější a nejuniverzálnější.²⁵

Tradiční peacekeeping (Traditional peacekeeping)

Rozmístění neutrálních, lehce ozbrojených vojenských jednotek se souhlasem hostujícího státu, coby interpoziční síly po uzavření příměří za účelem separace bojujících stran a podpory prostředí vhodného pro řešení konfliktů.²⁶

Pozorování (Observation)

Se souhlasem hostujícího státu jsou po uzavření příměří na jeho území rozmístěny neozbrojené jednotky, jejichž úkolem je sbírat informace a monitorovat, zda jsou v zemi respektována smluvně dohodnutá pravidla, popř. zda nedochází k porušování lidských práv.²⁷

²⁴ Tamtéž, s. 17.

²⁵ BUREŠ, O. *Operace na udržení míru OSN*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 19.

²⁶ Tamtéž, s. 19.

²⁷ Tamtéž, s. 19.

Kolektivní donucování (Collective enforcement)

Jedná se o ozbrojenou vojenskou akci, při níž má dojít k eliminaci agresora a k ochraně obětí konfliktu. Mezi tyto operace patří vojenské akce „kolektivní bezpečnosti.“²⁸

Volební dozor (Election supervision)

Jedná se o podporu státních složek při monitorování a dozoru nad průběhem voleb a dozorem nad dodržováním uzavřených smluv o příměří popř. odzbrojení.²⁹

Humanitární asistence během konfliktu (Humanitary assistance during conflict)

Probíhá transport a distribuce humanitární pomoci. Tato činnost probíhá ve spolupráci s humanitárními a nevládními organizacemi, zainteresovanými v misi.³⁰

Budování státu/národa (State/nation building)

Dochází k přechodu moci z rukou dosavadní správy do rukou vlády. Probíhá rekonstrukce právního řádu.³¹

Pacifikace (Pacification)

Probíhá potlačování odporu povstaleckých skupin a separace bojujících stran za využití vojenských prostředků. Jednotkami je zajišťováno dodržování práv a pořádku.³²

Preventivní rozmístění (Preventive deployment)

Jedná se o rozmístění vojenských jednotek mezi dvěma znesvářenými stranami, za účelem odrazení od případné agrese.³³

²⁸ Tamtéž, s. 19.

²⁹ Tamtéž, s. 19.

³⁰ BUREŠ, O. *Operace na udržení míru OSN*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 20.

³¹ Tamtéž, s. 20.

³² Tamtéž, s. 20.

³³ Tamtéž, s. 20.

Verifikace zbrojních kontrolních mechanismů (Arms control verification)

Do této oblasti spadají inspekce v oblasti zbrojního průmyslu, kontroly zbraní a správy technických prostředků, které by jinak prováděly složky vládnoucí garnitury.³⁴

Ochranné služby (Protective services)

Činnost se týká bezprostředního udržení dopravních koridorů, bezletových zón, oblastí nutných k odražení případných útoků a správě území, na kterých právě probíhá mise.³⁵

Intervence na podporu demokracie (Intervention in support of democracy)

Pod tímto názvem se rozumí široké spektrum operací, které mají za úkol svržení nedemokratických vládních struktur popř. snahu o udržení stávající demokratické vlády, která je v ohrožení. S operacemi souvisí i opatření k udržení veřejného pořádku a dodržování práva.³⁶

Vynucování sankcí (Sanctions enforcement)

Probíhá nasazení vojenských jednotek všeho druhu, které má za úkol zajistit uchování tranzitních koridoru a zadržení nelegálních zásilek zbraní. Dále probíhají vojenské akce, které mají za úkol potrestání států při porušování uvalených sankcí vlády popř. mezinárodního společenství.³⁷

³⁴ Tamtéž, s. 20.

³⁵ Tamtéž, s. 20.

³⁶ BUREŠ, O. *Operace na udržení míru OSN*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 20.

³⁷ Tamtéž, s. 20.

4 Válečné konflikty v Africe v 21. Století

Afrika zaujímá mezi kontinenty nelichotivé prvenství, co do počtu proběhnuvších a probíhajících konfliktů. Humanitární důsledky pro civilní obyvatelstvo jsou zřejmě tím nejhorším na celé situaci. Mnoho států se v důsledku dlouhodobých občanských a jiných válek nachází ve velice špatné ekonomické situaci a důležité infrastruktury v některých státech jsou prakticky zničeny. Tato situace má své kořeny již v postkoloniálním období a procesu formování moderních afrických států. Tato kapitola se věnuje popisu okolností, jež provázely vznik států v Africe.

4. 1 Formování afrických států a jeho úskalí

Většina afrických států, tak jak je známe dnes, je výsledkem dekolonizačního procesu v období po skončení 2. světové války. Předešlé kolonistické uspořádání přeci jen ve většině případů nemělo tak silný politický charakter, jako tomu bylo v pozdějších letech v případě nově vznikajících samostatných států. Formování afrických národů v poválečném období v mnoha případech postrádalo historickou a etnickou kontinuitu, která rozdělovala jednotlivá území mezi kmeny, které na nich žily po mnohá staletí a jež k nim poutal nejen způsob obživy, ale i náboženská a kulturní tradice. Tyto faktory, respektive jejich ohrožení, byly ve většině případů, katalyzátorem mezi-etnických konfliktů, které vyvstaly, případně eskalovaly poté, co byl kontinent rozdělen na základě nepůvodního geografického členění. Přirozené hranice území byly na základě umělého formování států narušeny a často docházelo k sjednocení etnicky a historicky různorodých oblastí pod jeden státní celek, což v zásadě nemohlo fungovat na úrovni jednotného státu. Celá řada faktorů, které západní pojetí státu chápe jako klíčové pro jeho, jako je například společná historie, kultura či občanská společnost zde naprosto chybí. Řešení těchto zásadních problémů je komplikováno celou řadou dílčích potíží, které má většina států, zvláště pak v rovníkové Africe a jejichž eliminace vyžaduje individuální přístup, který je ovšem vždy nutné zařadit do širšího geografického, etnického či náboženského kontextu. v zásadě zde nefungují modely vzniku a podoby státu, jak je známe z jiných oblastí světa. Ačkoliv v případě některých států je tendence vytvořit jednotný stát větší než jinde, v některých dalších případech tento model absolutně selhává. Zpravidla rozlišuje dva modely stabilních států, z nichž každý

funguje na jednotčím principu.³⁸ Je to model americký, který funguje na územním principu, kdy se jednotlivé skupiny sice v dílčích ukazatelích, jakými jsou náboženství či etnická příslušnost liší, avšak příslušnost k určitému území a k jeho historii je to, co jeho obyvatele spojuje. Dále je zde model evropský, kdy obyvatele spojuje jejich jazyková příslušnost, která je hlavním pojítkem, ačkoliv se k ní váže celá řada dílčích historických, geografických a dalších ukazatelů. Žádný z těchto modelů však v důsledku rychlého, a z hlediska utváření, nepřirozeného formování státních celků nemůže fungovat.

Jak již bylo řečeno, byl proces přirozeného vytváření samostatných států v Africe několikrát násilně přerušeno. Ať už se jedná o období vzniku prvních kolonií, které na dlouhou dobu uměle regulovaly politické a etnické klima v jednotlivých zemích a degradovaly je pouze na ekonomické jednotky uměle přiřazené k jinak naprosto odlišnému celku nebo období dekolonizace, kdy země ztratily i poslední zbytky vojenské a politické stability a byly uvrženy do nového procesu demokratizace, na který nebyly, až na několik málo výjimek nijak připraveny. Dle mého názoru chybí v historii většiny současných afrických států ona postupná časová posloupnost formování etnických a státních vztahů, která je důležitým faktorem, snižujícím riziko vzniku náhlého konfliktu, vyvolaného dlouho neřešenými, uměle potlačovanými problémy, jejichž řešení by za jiných okolností probíhalo na regionální úrovni, s rychlejší dynamikou vývoje a tím pádem i v kratším časovém intervalu. Charakteristickým rysem velkých afrických konfliktů je především jejich vleklost a postupné postihování stále širších skupin obyvatelstva, jichž se konflikt v důsledku svého vývoje dotýká a území, které spojuje jejich pouze jejich neuspokojivá politická a ekonomická situace a podobný stupeň vývoje. Takto dlouho trávající, a co do zapojení jednotlivých skupin masivní události mají zásadní negativní vliv na formování státních infrastruktur, které jsou základem pro vývoj úspěšného modelu fungujícího státu. To vrací velkou skupinu zemí vývojově stále více do minulosti a oddaluje formování fungujících státních celků. Dopady na civilní obyvatelstvo jsou v konečném důsledku tím nejzávažnějším problémem v celé situaci, protože nic není pro stát tak důležité jako jeho obyvatelstvo, které se teprve v případě stabilní a příznivé situace může podílet na jeho správném fungování a rozvíjení.

³⁸ BAAR, V. *Národy na prahu 21. století-Emancipace nebo nacionalismus?*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2002, s. 68.

4.2 Problematika dětí v armádě

Problém verbování dětí a mladistvých do armády není jen problémem afrického kontinentu, ale týká se celé řady konfliktů po celém světě. Angažování těchto dětských vojáků v konfliktech je to, co většinu západní populace opakovaně znepokojuje. Podle odhadů Amnesty international bojovalo v roce 1999 na 300 000 vojáků, mladších osmnácti let. Rekrutování mladistvých je běžnou praxí v bezmála 40 státech světa a mnohdy se tak děje za souhlasu či podpory světových mocností. Ke státům, které do národních armád rekrutovali a v některých případech stále rekrutují mladistvé pod 18 let, patří např. Izrael, USA, Velká Británie, Brazílie, Mexiko, Jižní Korea, Pákistán a celá řada dalších³⁹. Společnost NGO, která se zabývá problematikou dětských vojáků je autorem návrhu tzv. Opčního protokolu, který by měl být dodatkem ke Konvenci o právech dítěte, opakovaně apeluje na světové mocnosti na půdě OSN. Přesto celá řada států dlouhodobě odmítá podepsání tohoto dodatku. Mezinárodní úmluvy stanovují nejnižší možný věk k přijetí do armády na 15 let. Tato hranice se však z hlediska psychického a rozumového vývoje dítěte jeví jako nedostatečná. Nevyvinutá psychika, související se snadnou ovlivnitelností a neschopností uvědomování si následků násilného jednání je jedním z nejvíce znepokojujících faktorů. Podle zpráv nevládních organizací byly např. v Súdánu tisíce dětí odvedeny z domovů pod příslibem poskytnutí vzdělání, avšak jediné čeho se jim dostalo, byl vojenský výcvik. V jiných případech jsou děti rovnou unášeny a postaveny před volbu mezi smrtí, případně otroctvím a službou v armádě. V zemích jako Etiopie nebo Uganda tvoří nejméně jednu třetinu dětských vojáků dívky. Množství z naverbovaných dětí je používáno jako předvoj při postupech zaminovanými oblastmi a při sebevražedných misích. Dívky bývají znásilňovány a nuceny stát se ženami vojenských vůdců, v lepším případě využívány jako kuchařky či uklízečky. Následky takovéto služby v armádě si děti nesou po zbytek života. Buďto se z nich v dospělosti stávají vojáci, kteří následkem hluboké citové deprivace nepocítují sebemenší lítost nebo se po svém odchodu z armády, následkem neexistence rehabilitačních programů a odborné pomoci, potýkají s psychickými

³⁹ POSPÍŠIL, F. a kol. *Jeden svět*. Praha: Člověk v tísní, 1999, s. 63.

problémy. Někteří z těchto dětských vojáků byli drženi jako váleční zajatci ve vězeních, jakým bylo na příklad to v Guantanamo Bay.⁴⁰

4.3 Jižní Súdán

4.3.1 Charakteristika konfliktu

Občanský konflikt probíhající zejména mezi obyvateli jihu a severu země trval s přestávkami bezmála 39 let. Konflikt proběhl ve dvou fázích občanských válek, z nichž první začala již v roce 1955, a trvala až do roku 1972. Následovala druhá občanská válka, která ukončila jedenáct let trvající klid na súdánském území, a která v různé intenzitě pokračuje dodnes. Celá válka by se v současnosti dala charakterizovat jako spor mezi islámským severem a křesťanským jihem země. Konflikt si za dobu svého trvání vyžádal na 1,9 milionů obětí z řad civilního obyvatelstva a na 4 miliony obyvatel bylo podle odhadů nuceno uprchnout se svých domovů a přesídlit do jiných částí země. Počet uprchlíků, kteří byli nuceni opustit zemi a emigrovat do jiných států, se odhaduje na 500 000. Alarmující je rovněž počet lidí, kteří byli prodáni do četných arabských zemí na Blízkém Východě, jejichž počet se odhaduje na 200 000.⁴¹

4.3.2 Geografické podmínky

Súdán je, co do rozlohy, největším africkým státem a jeho území se nachází na pomyslné geografické hranici mezi Severní a Centrální Afrikou. Počet obyvatel je k roku 2006 odhadován na 41 milionů. Sever země z velké části pokrývají pouště, jsou to Sahara, Libyjská poušť a poušť Núbijská. Tato oblast je obklopena pohořími. Na východě je to Etiopská vysočina, na západě pak pohoří Dárfúr a na jihu tzv. Středoafriická vysočina. Klima na severu země se označuje jako tropické a aridní, což znamená, že zdejší oblasti jsou velmi neúrodné a většina území je pokryta neúrodnou pouští. Hranicí, která odděluje severní a jižní část země je oblast močálů v povodí Bílého Nilu, která v období dešťů vytváří souvislé území bažin a mokřadů. Oblasti jihu

⁴⁰ Dětské vojáci bojují ve více než dvaceti světových konfliktech,[Online], [cit. 2010-25-06], dostupné na WWW: <http://www.amnesty.cz/zpravy/Detsti-vojaci-bojuji-ve-vice-nej-dvaceti-svetovych-konfliktech/>

⁴¹ Jižní Súdán-Současný stav. [Online], [cit. 2010-06-11]. Dostupné na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Jižní_Súdán#Sou.C4.8Dasn.C3.BD_stav

pokrývají v hornaté oblasti rozsáhlé území deštných pralesů, klima je zde rovníkové a monzunové, roční úhrn srážek dosahuje zhruba 2000 mm. Nejvýznamnější složkou domácího hospodářství je zemědělská výroba, která tvoří přibližně 40% hrubého domácího produktu, a která poskytuje obživu přibližně 80% obyvatelstva. Zemědělská výroba na nezavlažovaných polích je typická pro západní a centrální část země, a soustřeďuje se zejména v oblasti pohoří Dárfúr a v oblasti Kordovánu. Naproti tomu zemědělská činnost na uměle zavlažovaných polích je realizována na územích mezi Bílým a Modrým Nilem v oblasti Gesira. Významnými exportními artikly jsou především podzemnice olejná, bavlna, sezam a také arabská guma, hmota, která se získává z rostlin akácií. Významným prvkem nerostného bohatství jsou rozsáhlá ložiska ropy na jihovýchodě země, kde od 90. let 20. století probíhá těžba. Nerostné bohatství, spolu se zemědělsky využitelnými oblastmi byly jedním z důvodů vleklé občanské války mezi jihem a severem Súdánu.⁴²

4.3.3 Historie

Podnětem k rozpoutání konfliktu byl pocit příkoří ze strany centrální súdánské vlády vůči oblastem jižního Súdánu. Na jihu postupně docházelo k formování povstaleckých frakcí, které zpočátku ani nebyly schopny sjednocení a tím pádem ani účinné rezistence. Prvním úspěchem povstalců z jihu země bylo založení odbojového hnutí s názvem Anya Anya, což v překladu znamená hadí jed.⁴³ Skupině se dostalo podpory ze strany četných exulantů žijících v oblastech Blízkého Východu, v zemích Západní Evropy případně v Severní Americe a některých států jako např. Izrael. Hnutí se podařilo dosáhnout několika dílčích úspěchů, to především za pomoci Izraele, který do oblasti posílal dodávky zbraní a po nějakou dobu rovněž zajišťoval výcvik vojáků. Počátek konce první občanské války předznamenával nástup plukovníka Jaafara Nimeiriho k moci, ke kterému došlo v r. 1969 po proběhnutí dvou násilných vojenských převratů. Fakticky ji ukončilo až podepsání smlouvy r. 1972 ve městě Addis Abeba, se kterým

⁴² SKOKAN, L. *Afrika sociogeografický přehled*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem 2007, s. 34.

⁴³ Anyaanya [Online], [cit. 2010-06-11], Dostupné na WWW:
<http://en.wikipedia.org/wiki/Anyanya>

souhlasily obě znepřátelené strany, kterými byly Centrální vláda a nově vzniknuvší Jihosúdánské osvobozené hnutí pod vedením svého zakladatele Josepha Lagu.⁴⁴

Spouštěcím mechanismem pro vypuknutí druhé občanské války byla alarmující politická situace za vlády Jaafara Nimeiriho, který prosazoval islamizaci celé země a hodlal na území, jižní část nevyjímaje, zavést plošně právo šaría. Tím došlo porušení smlouvy z roku 1972. Pro, z valné většiny křesťanské, obyvatelstvo jižního Súdánu to byl zásadní impuls pro opětovné formování jednotek povstaleckých skupin. Další podstatnou skutečností bylo velké nerostné bohatství jižního Súdánu a výhodnější zemědělské podmínky. Hlavním cílem povstalců bylo dosažení autonomie pro oblasti na jihu země. Tento cíl si předsevzala i nově vznikající Súdánská lidově osvobozená armáda (SPLA, Sudan People's Liberation Army), v jejímž čele stanul John Garang. Zanedlouho došlo k sesazení Nimeiriho, který byl vystřídán Sadiqem al-Mahdim, který inicioval podepsání mírového manifestu mezi SPLA a vládou v Etiopii, jehož součástí bylo zrušení zavedení islámského práva. v důsledku zhoršující se situace však prohlášení nebylo nikdy uvedeno do praxe.⁴⁵

Vláda al-Máhdího byla zakrátko svržena a na jeho místo nastoupil generál Umar Hasan al- Bašír. Jeho vládu provázela éra vojenských a náboženských čistek, které postihly velkou část obyvatelstva jižního Súdánu. V roce 1991 došlo k plošnému zavedení práva šaría, což se setkalo s vlnou nevole zejména v jižní části země. Rostoucí nepokoje v zemi vedli k vytvoření opoziční organizace s názvem Národní demokratická aliance, která byla složena z důležitých domácích a exilových skupin, mezi kterými byla například SPLA či Demokratická unionistická strana.⁴⁶

4.3.4 Průběh konfliktu v 21. století

V roce 2002 pokračoval na jihu země ozbrojený konflikt mezi separatisty (SPLA) pod vedením Johna Garanga a islamistickou vládou státu. Došlo ke spojení dvou

⁴⁴ Jižní Súdán/Moderní dějiny/ První a druhá občanská válka[Online], [cit. 2010-06-11] Dostupné na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Jižní_Súdán#Prvn.C3.AD_ob.C4.8Dansk.C3.A1_v.C3.A11ka

⁴⁵ Jižní Súdán/Moderní dějiny/ První a druhá občanská válka[Online], [cit. 2010-06-11] Dostupné na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Jižní_Súdán#Prvn.C3.AD_ob.C4.8Dansk.C3.A1_v.C3.A11ka

⁴⁶ Tamtéž

rebelských skupin, kterými byly Lidově-osvobozenecká armáda a Lidově- obrané síly pod vedením Rieka Machara. Na základě politické intervence Spojených států došlo k uzavření dohody o klidu zbraní pro horskou oblast v kraji Nuba. Jednalo se však pouze o formální akt a ustanovení o klidu zbraní bylo mnohokrát porušeno a docházelo během něj k četnému plošnému bombardování v této provincii. Oficiální stanovisko Spojených států zformulované v tzv. Danforthské zprávě však nadále podporovalo státní integritu a odsoudilo činnost povstaleckých skupin jižního Súdánu. Co se ropných ložisek na jihu země týče, mělo dojít ke spravedlivému rozdělení mezi oběma soupeřícími stranami. V červenci 2002 byl ve Městě Machakos v Keni oběma stranami podepsán protokol, podle kterého se mělo na jihu země uskutečnit referendum, které mělo rozhodnout o odštěpení křesťansky založeného jihu. Boje na jihu Súdánu však ani v této době neustály a za oběť jim padly stovky lidí. Obzvláště těžké boje byly svedeny o město Torit na jihu země, které se odehrály v říjnu roku 2002. Dne 19. listopadu 2002 bylo při těchto jednáních rovněž rozhodnuto o prodloužení klidu zbraní v oblasti Nuba a to až do března následujícího roku. Přes nemnohé dílčí úspěchy v jednáních stále zůstala nevyřešena celá řada otázek, které se v první řadě týkaly rozdělení ropných ložisek uspořádání budoucího státu.⁴⁷

Počátkem roku 2003 stále probíhaly intenzivní boje mezi vládními vojáky a povstaleckými guerillami na jihu země. v polovině roku 2003, na podnět Mezivládního orgánu pro rozvoj (IGAD) začaly obě strany vyjednávat o mírovém řešení konfliktu a projednávat klíčové otázky týkající se zejména budoucího statusu potenciálně osamostatněných oblastí Nuba, Modrý Nil a Abyei. Rovněž bylo dohodnuto prodloužení prozatímního klidu zbraní v horských oblastech Nuby a to do ledna následujícího roku stejně tak prozatímní příměří mezi jednotkami Lidově-osvobozenecké armády a vládními vojsky.⁴⁸

⁴⁷ Heidelberger Institut für internationale Konfliktforschung e. V., Konfliktbarometer 2002, s. 19, [online/download],[cit 2010-02-15], Dostupné na WWW: <http://hiik.de/de/konfliktbarometer/index.html>

⁴⁸ Heidelberger Institut für internationale Konfliktforschung e. V., Konfliktbarometer 2003, s. 22, [online/download],[cit 2010-02-15], Dostupné na WWW: <http://hiik.de/de/konfliktbarometer/index.html>

Následující rok byl z hlediska vývoje celého konfliktu vsutku přelomový. Přestože počátkem roku stále probíhaly násilné souboje mezi SPLA a vládními jednotkami v oblasti Západního horního Nilu, nechaly se obě strany na popud organizace IGAD přesvědčit k dalším mírovým jednáním, během nichž se dohodli na tom, že oblasti jižního Súdánu by měla být přiznána některá autonomní práva. Již od ledna roku 2004 začala SPLA stahovat část svých jednotek z oblasti bojů. Je nutné zmínit, že mezi povstaleckými vojáky bojovalo i mnoho dětí. v září bylo oficiálně prodlouženo příměří mezi oběma stranami a naději na možný konec konfliktu vzbuzovalo i prohlášení vůdce rebelů Johna Garanga, který se nechal slyšet, že stávající vývoj považuje za příznivý pro obě strany a doufá v brzké podepsání mírové smlouvy a vyrovnání mezi oběma zneprátelenými stranami. Dne 19. Listopadu byla na zvláštním zasedání Organizace spojených národů v Nairobi podepsána dohoda, kterou se obě strany zavazovaly k podepsání mírově smlouvy a to ještě do konce roku. Súdánskou vládu k podpisu donutily především okolnosti občanské války, která propukla v roce na západě země a silně již ovlivňovala průběh konce celého konfliktu. OSN v tomto případě rovněž přislíbila Súdánu pomoc v případě, že k podepsání mírové smlouvy dojde v nejbližším možném termínu.⁴⁹

K podepsání mírové smlouvy mezi súdánskou vládou a představiteli povstalců z jihu země došlo 9. ledna 2005. Smlouva tak ukončila násilný konflikt, ve kterém za 15 let jeho trvání padlo bezmála 1,5 milionu lidí. Jižnímu Súdánu byla ve smlouvě přiznána úplná autonomie s možností separace, jakož i možnost participovat ve vládě. Rovněž došlo k novému uspořádání a přerozdělení ropných ložisek v oblasti. Podepsání mírové smlouvy bylo doprovázeno také podepsáním paralelní smlouvy mezi představiteli vlády a zastřešující organizací vládní opozice Národní demokratickou aliancí. Na podporu dodržování stanovených podmínek přislíbila Bezpečnostní rada OSN vyslání 10 000 vojáků do země. Posledním krokem k vytvoření nově vlády se spoluúčastí představitelů SPLA byla ratifikace prozatímní ústavy dne 8. června. Nečekanou událostí, která značně zdramatizovala průběh jednání pak byla havárie vrtulníku poblíž hranic s Ugandou, při které zahynul představitel opozice a plánovaný budoucí viceprezident

⁴⁹ Heidelberger Institut für internationale Konfliktforschung e. V., Konfliktbarometer 2004, s. 24, [online/download],[cit 2010-02-15], Dostupné na WWW: <http://hiik.de/de/konfliktbarometer/index.html>

John Garang, Po jeho smrti došlo v některých velkých městech jako Khartoum, Juba a Malakal v důsledku stoupající nejistoty k násilnostem ze strany Garangových přívrženců, během nichž přišlo o život 130 lidí. Situaci se podařilo uklidnit až jednotkám jeho nástupce Salvy Kiira Mayardita, který dne 11. září formálně převzal funkci vicepremiéra Súdánu a programově pokračoval v díle svého předchůdce.⁵⁰

4.3.5 Repatriační mise OSN v Súdánu

Proces repatriace uprchlíků, jejichž počet podle odhadu za dobu trvání konfliktu dosáhl téměř 500 000, započal v roce 2005, kdy došlo k podepsání mírové smlouvy mezi vládou a povstalcí z jihu země. Tohoto úkolu se ujal Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR, United Nations High Commissioner for Refugees). Je zřejmé, že celý proces nespočívá pouze v deportaci uprchlíků zpět do jejich země, nýbrž hlavně v rekonstrukci infrastruktur nutných k zajištění alespoň základních podmínek k životu. Za dobu trvání celého konfliktu došlo ke kompletní destrukci školní, dopravní i lékařské infrastruktury a v zemi se tak zastavil jakýkoliv pokrok. Úřad si vytyčil tři hlavní body pro úspěch této mise.

- Příprava podmínek pro návrat uprchlíků do vlastní země
- Ulehčení dobrovolného návratu
- Pomoc při opětovném usazování

Situace ohledně špatné infrastruktury byla jedním z významných faktorů při rozhodování uprchlíků, zda se vrátit do vlasti. V roce 2005 v oblasti Horního Nilu neexistovala jediná střední škola a v okrsku Yambio, v oblasti Equatoria připadali na 180 000 lidí pouze dva lékaři. Tyto šokující údaje jen ilustrují, jak špatná situace v zemi v důsledku mnohaleté války panovala. UNHCR se zapojila do rekonstrukce domovů pro tisíce lidí, kteří se do svých domovů rozhodli navrátit a podílet se tak na znovuoobnovení státu. Problémy s přerozdělováním půdy komplikovala velmi nestabilní bezpečnostní situace v zemi. Na hranicích s Ugandou stále operovala povstalecká organizace LRA (Lord's Resistance Army), která ohrožovala obyvatele nejen v Súdánu, ale také na ugandské straně hranice. Například v oblasti Equatorie, jsou osadníci vyháněni ze svých

⁵⁰ Heidelberger Institut für internationale Konfliktforschung e. V., Konfliktbarometer 2005, s. 33, [online/download],[cit 2010-02-15], Dostupné na WWW: <http://hiik.de/de/konfliktbarometer/index.html>

domovů i dnes. Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky spolupracuje s ostatními orgány OSN a s místními i světovými nevládními organizacemi. Hlavními oblastmi jejich činnosti jsou znovuobnovení školní infrastruktury, snaha o zlepšení zásobování pitnou vodou, budování nemocnic a zdravotnických středisek a zásobování lékařským materiálem. Mise se však potýká s nedostatkem financí ze zdrojů rozpočtu Organizace národů, která na potřeby repatriace a úkonů s ní spojených uvolnila jen asi polovinu z potřebných 76,3 milionů amerických dolarů.⁵¹

4.3.6 Súdánská genocida

O průběhu první občanské války v Súdánu média ve své době prakticky neinformovala a vlády jednotlivých zemí světa se o situaci v zemi nikterak nezajímaly. Prvním, kdo na páchaní válečných zločinů v zemi počátkem devadesátých let dvacátého století upozornil, byly nevládní organizace, které začaly organizovat humanitární pomoc civilnímu obyvatelstvu. V té době už měla země za sebou jednu z nejrozsáhlejších genocid v historii afrického kontinentu. Velký podíl na utajování skutečného dění v zemi měla centrální islamistická vláda, která na veřejnosti prezentovala značně zkreslený obraz o skutečném stavu súdánské společnosti.⁵²

Kořeny vnitřní rozpolcenosti v zemi sahají až do 19. století, kdy v Súdánu kvetl trh s otroky. Z otročování byli především obyvatelé chudého jihu, kteří byli prodáváni bohatým arabským obchodníkům a deportováni. Jih země byl vnímán jako kolonie bohatého severu a rostla vzájemná nevráživost mezi obyvateli obou částí země. První občanská válka vypukla v r 1955, nedlouho poté, co Velká Británie oznámila, že se hodlá vzdát své koloniální správy celé země. Konflikt trval až do roku 1972 a za dobu svého trvání si vyžádal 500 000 až 700 000 obětí. Dělo se tak bez většího zájmu médií. Představitelé centrální vlády země byli obvinováni z likvidace vzdělaných vrstev a představitelů opozice, čímž mělo dojít k oslabení řídicích složek Jihu. Ke změně došlo až v roce 1972, kdy byla podepsána tzv. addisabebská dohoda, která zaručovala autonomii třem oblastem Jižního Súdánu. O rok později byly záležitosti, dohodnuté v této smlouvě začleněny do nové ústavy. K jejich zrušení pak došlo až v roce 1983,

⁵¹ Hlavní operace UNHCR- Jižní Súdán[Online], [cit. 2010-07-10] Dostupné na WWW: <http://www.unhcr.cz/news/?cid=303>

⁵² TERNON Y. *Genocidy XX. století*. Praha: Themis, 1997, s. 269.

spolu s revizí hranic, kdy tak učinil prezident země Nimajrí poté, co byly na území Jižního Súdánu nalezeny bohatá naleziště ropy. Ještě toho roku bylo na nátlak muslimských představitelů vlády v zemi plošně zavedeno právo šaría, což vyvolalo vlnu nevole v jižní části země. V té době se povstalecké jednotky z Jihu země přesunuly na území Etiopie, kde vzniká skupina s názvem SPLA (Súdánská lidově osvobozenecá armáda), v jejímž čele stanul John Garang. Poté co vypukly nové povstalecké boje, uprchlo mnoho obyvatel Jižního Súdánu na Sever země, aby se paradoxně vyhnulo konfrontaci s „osvobozenecými“ vojsky. Mezi jednotlivými etniky a kmeny vládla značná rozpolcenost, čehož využívala centrální vláda ve svůj prospěch. Z řad znepřátelených klanů byli verbováni vojáci do milicí, které měly za úkol potírat kmen Dinků, z něhož se rekrutovala velká část povstaleckých vojsk. Situace se naoko uklidnila v r. 1985, kdy byl v zemi opět zaveden demokratický režim. K nastolení islámského fundamentalistického režimu došlo znova až v roce 1989, kdy se k moci dostal generál Umar al-Bašír. V zemi se rozjela plánovaná genocida, spočívající v nucených přesunech obyvatelstva, sesazování významných politických činitelů a etnických čistkách, prováděných kmenovými milicemi ve službách vlády na neislámském obyvatelstvu Jižního Súdánu. Mnoho žen bylo znásilňováno za účelem „arabizace potomstva“ a děti byly odvečeny do islámských výcvikových táborů. Postupem času se o genocidu v zemi začaly zajímat nevládní organizace z celého světa a byla zahájena podpora formou humanitární pomoci. Docházelo však k její defraudaci a k likvidaci uprchlických táborů v Chartúmu, kde tou dobou žilo na 1 500 000 uprchlíků z Jižního Súdánu. Do uprchlických táborů byl vstup povolen pouze islámským humanitárním organizacím, které poskytovaly pomoc výměnou za konvertování k islámu. Po roce 1991 došlo k rozštěpení jižanského odporu v důsledku destabilizace hnutí povstaleckých skupin a ztráty stanovišť v Etiopii. Následná ofenzíva ze strany Severu byla zdrcující a rozložené složky jihosúdanského odporu se jí nedokázaly bránit. Docházelo k rozsáhlým masakrům civilního obyvatelstva a k jeho internaci ve sběrných táborech.

Teprve v roce 1994 Evropský parlament spolu Radou odsoudili vládu Súdánu za její zločiny páchané na civilním obyvatelstvu a následně uvalili embargo na dodávky zbraní do země. Násilí však neustalo ani v následujících letech. Americká organizace US Comitee for Refugees uvedla, že v letech mezi roky 1993- 1997 zemřelo na 1.3 milionů obyvatel Jižního Súdánu hladem a na 300 000 obyvatel bylo nuceno uprchnout do

zahraničí. Zarážející na celé situaci je především přehlíživý postoj zbytku světa, který stál život velké množství lidí a to pouze na základě odlišného náboženského vyznání.⁵³

4.4 Demokratická republika Kongo

Tato podkapitola se věnuje ozbrojenému konfliktu v Demokratické republice Kongo, příčinami jeho vzniku, průběhem v 21. Století problematikou dopadu války na životy obyčejných lidí.

4.4.1 Druhá válka v Demokratické republice Kongo

Tímto názvem bývá označován konflikt, jehož příčinou je boj o bohatá nerostná naleziště a zároveň boj o státní na území Demokratické republiky Kongo (dále jen DR Kongo). V této válce se angažovalo devět afrických států a na 25 ozbrojených skupin, proto bývá celý konflikt někdy nazýván jako Velká africká válka nebo také Africká světová válka. Konflikt se rozhořel v roce 1998 a trval až do roku 2003. Podle odhadů si válka a její následky vyžádaly 3.8 milionů obětí, podle údajů Amnesty International bylo za dobu trvání konfliktu zaznamenáno na 40 000 případů ohlášených znásilnění, což mělo významný dopad na šíření epidemie viru HIV. Skutečný počet znásilněných je však ve skutečnosti mnohem vyšší.⁵⁴

4.4.2 Geografie jako důležitý determinant

Velká část země se rozkládá na území tzv. Konžské pánve. Jih země je tvořen vysočinami, na východě tvoří hranici pohoří Mitumba. Země má asi 63 milionů obyvatel, jejichž průměrná délka života nepřesahuje 16 let. Velká část populace je negramotná. Na území tohoto státu žije na 200 etnických skupin. Ačkoliv má země bohatá naleziště mědi, zinku, kobaltu, uranu, diamantů a coltanu⁵⁵, patří mezi nejchudší

⁵³ TERNON, Y. *Genocidy XX. století*. Praha: Themis, 1997, s. 271.

⁵⁴ Druhá válka v Kongu [Online], [cit. 2010-02-17], Dostupné na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Druhá_válka_v_Kongu

⁵⁵ Coltan, [Online], [cit. 2010-26-06], Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Coltan>

země světa. O nadvládu nad nerostnými nalezišti se po desetiletí svádějí nelítostné boje, do kterých jsou nepřímo zapleteny i velké korporace ze západu.⁵⁶

4.4.3 Průběh konfliktu v 21. století

Navzdory dohodě, uzavřené v roce 1999 v Lusace, ponechala většina zainteresovaných států své jednotky na území DR Kongo. Po intenzivních bojích mezi povstalci RCD a vládními jednotkami prezidenta Laurenta Kabily a jeho spojenci státy Namibií, Angolou a Zimbabwe byl dne 22. 3. 2000 tohoto roku přerušen částečný ústup spojeneckých vojsk DR Kongo a jeho spojenců. Poté docházelo k bojům mezi vládními jednotkami a jejich spojenci s celkem čtyřmi povstaleckými skupinami a vojenskými jednotkami států Rwandy a Ugandy na severu a východě země. Tyto dva státy podporovaly v bojích povstalecké skupiny, které často vedly boje mezi sebou navzájem. Mimo to docházelo k urputným vnitřním bojům členů jednotek povstalecké armády RCD-ML (RCD- Mouvement de la Libération). Státy Rwanda a Uganda bojovali především proti jednotkám Mai-Mai a Interahamwe (hútujská paramilitární organizace), které proti těmto státům operovali z oblasti konžského území. Nakonec došlo 5. 6. toho roku k bojům o kontrolu nad oblastí důležitého města Kisangani v oblasti Východního Konga. Tento střet byl řešením stavu mocenského vakua po ústupu v březnu tohoto roku. Na severovýchodě země docházelo k vzájemným masakrům mezi lidovými skupinami Hema a Lendu a podle nestranného pozorovatele OSN Roberta Gametona se těžkých zločinů proti lidskosti dopouštěly všechny zúčastněné strany. Vzájemné rozhovory byly soustavně narušovány prezidentem Kabilou, který odmítl uznat Ketumila Masira jakožto zprostředkovatele těchto rozhovorů. Rovněž bránil rozmístění jednotek OSN a dne 25. 7. zakázal jejich vstup na jím ovládaná území. K 1. 11. 2000 se na hranicích jím ovládaných území ocitlo pouze 566 z plánovaných 5000 tzv. Modrých přileb. V zemi se touto dobou dále nacházelo 30 pozorovatelů JMC (Joint Military Comision) států lusacké úmluvy. Spojenci vyvíjeli tlak na Kabilu ve věci dohody

⁵⁶ SKOKAN, L. *Afrika sociogeografický přehled*, Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2007, s. 66.

s rebely, aby se vyhnuli nadále stoupajícím nákladům, způsobeným angažováním vojsk v této oblasti.⁵⁷

Dne 16. 1. 2001 byl tehdejší prezident zabit svou tělesnou stráží. Jeho nástupcem se stal jeho syn Joseph Kabila, který do té doby zastával funkci šéfa bezpečnosti. Pokračovali rovněž probíhající boje na všech frontách. Na straně DR Kongo proti rebelům nadále bojovaly státy Namibie Zimbabwe a Angola. Rebelské skupiny byly poměrně nejednotné a jednotlivé frakce mezi sebou často bojují navzájem. Jednalo se například o členy Sdruženého hnutí za demokracii (RCD, RCD-Goma, RCD-ML) a Osvobozenického hnutí (MLC). Dalšími znesvářenými stranami z řad rebelů pak byly rwandská tutsijská armáda, která bojovala na jihu země proti rwandským a burundským rebelům z řad Hutuů (Interahamwe) a proti burundským silám za obranu demokracie.⁵⁸

Na straně prezidenta Josepha Kabily a jeho jednotek bojovaly vojenské síly států Angola, Zimbabwe a Nabimie. Tyto jednotky měly pod kontrolou oblasti na Západě země, především hospodářsky důležitý region Katanga. I v roce 2002 probíhaly boje mezi nimi a rebely z různých frakcí povstaleckých skupin Hnutí za demokracii (RCD-Goma, -ML-K, -N) a členy Hnutí za osvobození Konga (MLC). Rebelové byli nadále podporováni vládou státu Rwanda a jednotlivé skupiny povstalců rovněž vedly boje mezi sebou navzájem. Rwanda a její spojenci, stát Burundi a tutsijský kmen Banyamulenge bojovali v oblasti DR Kongo proti rwandským a burundským hutujským rebelům a proti rebelům z organizace Interhamwe. Uganda v té době sváděla boje s rebely Mai Mai v pohraničních regionech na hranici s DR Kongo. Západní firmy působící v Africe, které měly zájem na ovládnutí nerostného bohatství, nacházejícím se na území DR Kongo, byly rovněž zapleteny do financování soupeřících stran. Mimoto docházelo k bojům mezi příslušníky různých kmenů, jakými byly výše zmíněné kmeny Hema a Lendu ve východní oblasti DR Kongo, které měly v únoru za následek smrt 200 lidí. Přítomnost zahraničních vojsk v zemi, která odporovala ujednáním, podepsaným

⁵⁷ Heidelberger Institut für internationale Konfliktforschung e. V., Konfliktbarometer 2000, s. 14, [online/download],[cit 2010-02-17], dostupné na WWW: <http://hiik.de/de/konfliktbarometer/index.html>

⁵⁸ Heidelberger Institut für internationale Konfliktforschung e. V., Konfliktbarometer 2001, s. 16, [online/download],[cit 2010-02-17], dostupné na WWW: <http://hiik.de/de/konfliktbarometer/index.html>

v roce 1999 v rámci mírové dohody v Lusace, byla největší překážkou v oblasti mírových jednání v zemi. Dne 6. 12. 2001 zprostředkovala Organizace spojených národů nová mírová jednání a v prosinci posílila Rwanda své ozbrojené síly na území DR Kongo. Pokroků v této oblasti dosáhly zneprátené strany po setkání prezidenta Kabily s představiteli rebelů na setkání Jihoafrické společnosti pro rozvoj (SADC) v Malawi. Dne 25. 2. toho roku se v Sunset City v Lusace v rámci mírových jednání uskutečnil tzv. Interkonžský dialog. Prezident Kabila však konferenci dne 15. března opustil poté, co povstalecké jednotky skupiny RCD-Goma za podpory rwandské vlády vyplenily město Moliro. Jednání se prezident znovu zúčastnil až poté, co Národní rada bezpečnosti schválila a následně provedla osvobození města. Dne 19. 4. uzavřel spolu s MLC dohodu o podílu na sestavování vlády. Toto usnesení odmítla skupina RCD-Goma, která zároveň započala s hledáním vhodného opozičního partnera pro vytvoření protivládní aliance. Dne 30. 7. tohoto roku se konžský prezident Kabila a prezident Rwandy Paul Kagame dohodli na odzbrojení a vydání zajatých rwandských povstalců ze země. Na oplátku měla Rwandská vláda stáhnout své jednotky z území DR Kongo. Skupina RCD-Goma se Kabilovi snažila zabránit v prosazování této dohody. Dne 6. 8. svolila ugandská vláda k úplnému stažení svých vojenských sil z území DR Kongo. Ke dni 14. 10. dobyly provládní jednotky skupiny Interhamwe strategicky důležité město Uvira. Povstalcům ze skupiny RCD-Goma se podařilo město dobýt zpět za podpory jednotek států Rwandy a Burundi. Během bojů mezi jednotlivými frakcemi skupin RCD-ML-K a RCD-N a bojů mezi vládními jednotkami Konga a bojovníky Mai Mai padlo za oběť kolem 100 civilistů a 75 000 jich bylo donuceno k útěku. Mezitím nadále probíhaly jednání mezi vládou DR Kongo a jednotkami MLC, RCD-ML-K, RCD-N a nově i RCD-Goma v Pretorii pod záštitou OSN a Jihoafrické republiky. Dne 17. 6. tohoto roku bylo prodlouženo trvání mise OSN s názvem MONUC a to až do roku 2003. Bylo rozhodnuto, že jednotky spojených národů budou dále dohlížet na udržování stability v nárazové zóně v oblasti východního Konga na hranicích s Rwandou a Ugandou.⁵⁹

Mírová jednání vedená jednotlivými stranami, která probíhaly již od roku 1998, přinesly v roce 2003 poměrně významný výsledek. Prezident DR Kongo Joseph Kabila

⁵⁹ Heidelberger Institut für internationale Konfliktforschung e. V., Konfliktbarometer 2002, s. 16, [online/download],[cit 2010-02-17], dostupné na WWW: <http://hiik.de/de/konfliktbarometer/index.html>

uzavřel již 6. 12. 2002 s oběma největšími povstaleckými skupinami, kterými byly Konžské osvobozené hnutí (MLC) a Konžské hnutí za demokracii (RCD-Goma), dohodu o spoluúčasti při sestavování nové vlády. Během jednání však odstoupila jedna se zainteresovaných stran, frakce Osvobozeného hnutí Konga (RCD- ML-K) a rovněž příslušníci jednotek Mai Mai odmítli ujednání mezi vládou a RCD-Goma. Dne 17. 12. byla v Pretorii uzavřena dohoda o vytvoření překlenovací vlády, která bude tvořena představiteli stávajícího režimu a zástupci povstaleckých skupin. Její funkční období bylo stanoveno na dva roky. V prosinci 2002 rovněž propukly boje mezi povstanci MLC, RCD-Nord (RCD-N) a RCD-ML-K v oblasti Kivu. Na 50 000 obyvatel bylo nuceno z oblasti uprchnout. Organizace ICD(Inter- Kongo Dialog) představila dne 12. 3. nový návrh ústavy, který spolu s mírovou smlouvou ratifikovaly všechny zúčastněné strany. Prozatímním prezidentem byl zvolen Joseph Kabila. Nadále docházelo k bojům ve východní části země mezi skupinami RCD- Goma a rwandskými rebely z kmene Hutuů a k bojům mezi bojovníky Mai Mai a RCD-ML-K. Ke zlepšení situace došlo až poté, co skupina RCD-Goma ohlásila částečné stažení svých vojsk a poté co RCD-ML-K úspěšně postupovala proti povstalcům Mai Mai. Ke dni 5. 9. byla ustanovena nová armáda DR Kongo, v níž měli být angažováni členové všech povstaleckých skupin. Ke dni 16. 10. vyzvala vláda DR Kongo všechny rwandské rebely kmene Hutuů k tomu, aby opustili zemi. Ke dni 24. 11. došlo k odzbrojování a repatriaci 3 400 z celkového počtu 14 000 bojovníků Interhamwe. V tomto roce rovněž narostl počet vojáků mise MONUC OSN a to na 10 800, za účelem prosazení nové proaktivní strategie a realizace plošného demilitarizačního programu.⁶⁰

Počátkem roku 2004 pokračovalo ujednané odzbrojování jednotek rebelů a jejich začleňování do nově vznikající armády, jakož i repatriace ugandských a rwandských povstaleckých jednotek. Z celkového počtu 330 000 tisíc povstaleckých bojovníků, nacházejících se na území na východě DR Kongo, bylo do 24. března odzbrojeno a následně odesláno do vlasti na 10 000 vojáků. Vládě se však nepodařilo zabránit rabování a násilnostem, kterých se členové jednotlivých skupin na východě, v provincii Katanga nadále dopouštěli. Dne 24. února bylo 15 000 civilistů z oblasti Katnga nuceno uprchnout ze svých domovů poté, co jich 100 povraždili příslušníci jednotek Mai Mai.

⁶⁰ Heidelberger Institut für internationale Konfliktforschung e. V., Konfliktbarometer 2003, s. 19, [online/download],[cit 2010-02-17], dostupné na WWW: <http://hiik.de/de/konfliktbarometer/index.html>

Navzdory těmto skutečnostem sehrály v pokračujícím procesu stabilizace válečné situace nejdůležitější roli mise OSN MONUC a belgická pomoc. K 30. lednu obsadily vojska Spojených národů strategicky důležité pozice v oblastech u jezera Kivu. Dne 3. března přemístila OSN 3 500 svých „modrých přileb“ do oblasti kolem přístavního města Bukavu. 29. března se příslušníci prezidentské gardy pokusili uskutečnit puč ve městě Kinshasa. Dne 27. 5. došlo k bojům v Bukavu mezi vojáky Julese Mutebusiho a Laurebta Nkundy a regulérními vládními jednotkami. Obě skupiny patřily k organizaci RCD-Goma, která participovala na tehdejší překlenovací vládě. Organizace spojených národů poté zprostředkovala dočasné příměří. Následujícího dne se Nkundovy jednotky stáhly z Bukavu, které bylo následně obsazeno jednotkami armády DR Kongo. V červnu tohoto roku došlo k dalšímu pohybu obyvatelstva v důsledku války. Banyamulengeové, konžští Tutsiové ze strachu před bojovníky Mai Mai utekli do Burundi. Dne 11. června proběhl další pokus o svržení stávajícího prezidenta Kabily příslušníky jeho osobní stráže. V polovině června obsadily jednotky pod vedením Nkundy město Kanyola v oblasti jižního Kivu. v důsledku těchto operací začala OSN a vláda DR Kongo vyvíjet tlak na vůdce skupin Julese Mutebusiho a Laurenta Nkundu a zároveň přesunula další vojenské jednotky do jižní oblasti DR Kongo. Nicméně do konce června tohoto roku bylo na 30 000 lidí interně vyhnáno. Po masakru civilního obyvatelstva, kterého se na tutsijských běžencích dopustili členové hutujských milic dne 14. srpna, pohrozil Nkunda dalšími útoky. Dne 24. srpna přerušila skupina RCD-Goma spolupráci s vládou a narušila tím průběh mírového procesu. Později se však opět přidala na stranu vlády. Dne 14. října proběhly boje mezi vládními jednotkami a povstalci pod vedením Laurenta Nkundy. Koncem října vypukly rovněž boje mezi jednotlivými skupinami, které tvořili bývalí členové povstaleckých skupin, nyní bojujících v řadách konžské armády. Dne 4. října rozšířila OSN mandát pro svou misi MONUC a posílila vojenské síly z 5 900 na 16 700 vojáků. Dne 15. října vyplenily jednotky Mai Mai oblast kolem města Katanga, načež jsou konžskou armádou zahnány. Boje probíhající mezi integrovanými složkami Mai Mai a dalšími bývalými rebely měly za následek vyhnání 4 000 civilistů. Znepřátelené strany pak dne 22. listopadu uzavřely další dohodu o mírových jednáních v oblasti Velkých jezer, avšak bez toho aniž by byly ujednány konkrétní kroky realizace tohoto záměru.⁶¹

⁶¹ Heidelberger Institut für internationale Konfliktforschung e. V., Konfliktbarometer 2004, s. 20, [online/download],[cit 2010-02-17], dostupné na WWW:

V průběhu roku 2005 došlo k deeskalaci celého konfliktu, ve kterém prezident DR Kongo Joseph Kabila soupeřil četnými povstaleckými skupinami o moc nad státem a kontrolu nad nerostnými nalezišti. Pokračovala integrace členů bývalých povstaleckých skupin do národní armády, jakož i repatriace rwandských běženců. Došlo i ke zlepšení vztahů mezi prezidentem Kabilou a jeho vládní garniturou a vládami států Rwanda a Uganda, které v minulosti na základě snahy o kontrolu nerostných nalezišť podporovaly činnost povstaleckých skupin na území Konga. V tomto roce došlo rovněž ke zvyšování nátlaku na povstalecké skupiny a to jak ze strany OSN mise MONUC, tak ze strany Evropské unie, která prostřednictvím svého zvláštního vyslance pro oblast Velkých jezer Alda Ajella oznámila, že vojensky podpoří odzbrojení, těchto skupin.

Poté, co odezněl konflikt mezi vládou a rebely, však nepokoje v zemi ani zdaleka neutichly. Boje i nadále pokračují v ostatních provinciích a na území státu se pohybují desetitisíce ozbrojených jednotek. Nejhorší situace je nadále v provinciích Ituri, Jižní a Severní Kivu a Katanga.⁶²

4.4.4 Válka a životy obyčejných lidí

Humanitární situace v DR Kongo je mnohými považována za nejhorší humanitární krizi současnosti. Bezmála 4 miliony obětí na životech, statisíce znásilněných žen a dětí a další statisíce lidí bez domova. To je smutná vizitka letitého konfliktu, za nímž stojí především touha po ovládnutí bohatých nerostných nalezišť, snaha o nadvládu v zemi a v neposlední řadě etnická nesnášenlivost, která je, zvláště pak na východě země přímým pokračováním konfliktu z první poloviny 90. let minulého století v sousední Rwandě. Během po mnoho let probíhajícího konfliktu se z vojenské a politické činnosti povstaleckých a vládních jednotek stal milionový byznys, který výhodným způsobem přitahuje pozornost a dotace sponzorů ze zemí západní Evropy a Spojených států. Mnohé z těchto organizací se na svých webových stránkách prezentují jako patrioti ochránci civilního obyvatelstva. Ve skutečnosti se jedná o krvavou válku, v níž na prvním místě stojí peníze, ekonomická a politická moc, a v níž mají ztráty na životech z řad civilního obyvatelstva malý význam. Široká veřejnost se sice díky aktivitám

<http://hiik.de/de/konfliktbarometer/index.html>

⁶² Heidelberger Institut für internationale Konfliktforschung e. V., Konfliktbarometer 2005, s. 25, [online/download],[cit 2010-02-17], dostupné na WWW:

<http://hiik.de/de/konfliktbarometer/index.html>

humanitárních organizací seznámila již s mnoha dílčími problémy, ale to je jen špička ledovce, v moři zločinů proti lidskosti, ukrytých za oponu na první pohled ušlechtilých cílů. Na webových stránkách humanitárních organizací a jejich pracovníků se můžeme dočíst o osudech jednotlivců, z jejichž vyprávění lépe než z jakéhokoliv jiného zdroje pochopíme, co všechno sebou válka přináší, což si lze jen stěží představit na základě strohých informací z médií či na základě statistik z výročních zpráv. v poslední době navíc na veřejnost prosakují zprávy o tom, že i mezinárodní organizace jako OSN, která v rámci mandátu své mise MONUC, mající primárně za úkol ochraňovat civilní obyvatelstvo působí v DR Kongo, obchoduje s rebelskými skupinami z Rwandy, tedy s těmi, kteří soustavně terorizují konžské obyvatelstvo. Takováto zjištění zasazují celé africké dění do velmi reálného kontextu humanitární katastrofy, jejíž řešení je v současnosti v nedohlednu. v tomto stádiu je dle mého potřeba ocenit a podpořit činnost nevládních humanitárních organizací, jejichž činnost je přeci jen z větší části založena na entuziasmu jejich členů a okruhu lidí, kteří je podporují.

5 České humanitární organizace a jejich činnost na africkém kontinentu

Tato kapitola se zabývá činností humanitárních organizací ADRA a Člověk v tísni. Jsou v ní popsány základní principy, kterými se organizace při své práci řídí, jejich projekty a typy humanitární pomoci, kterou poskytují

5.1 ADRA

5.1.1 Historie organizace

Tato organizace vznikla původně ve Spojených státech amerických a v současnosti působí ve více než 125 zemích světa. K nám se dostala v roce 1992, po bezmála 50 letech své existence. Organizace je nositelem statutu poradce organizace spojených národů. Po svém založení měla organizace u nás za úkol pouze přerozdělování financí, postupem času se však zásluhou členů změnilo na samostatné občanské sdružení, které je schopné vytvářet a realizovat vlastní projekty.

5.1.2 Poslání

Hlavním úkolem organizace je poskytovat pomoc lidem, kteří se v důsledku přírodní katastrofy, války nebo z jiného důvodu ocitli ve složité životní situaci. Jako jiné humanitární organizace nemá ve svých konceptech pouze projekty, související s bezprostřední pomocí, ale také celou řadu dlouhodobých rozvojových projektů. Organizace je autorem několika vzdělávacích programů pro odbornou veřejnost, jakými jsou PRVák, což je projekt, jehož úkolem je seznámit děti ve školách s tématy rozvojových zemí a s problematikou humanitární práce. Dalším takovým programem je Projekt není problém, který má za úkol obeznámit pracovníky neziskových organizací s tím, jakým způsobem koncipovat a vytvářet jednotlivé projekty.⁶³

5.1.3 Vnitřní struktura organizace

Důležitým organizačním a koordinačním orgánem společnosti je Rada sdružení, která má na starosti volbu výkonného ředitele a zpracování podkladů pro jednání tzv.

⁶³ ADRA-Kdo jsme?[Online], [cit. 2010-07-15], dostupné na WWW:

<http://www.adra.cz/adra/cz/kdo-jsme/>

Valné hromady. Rozhoduje též o zakládání či rušení jednotlivých poboček organizace. Orgán, který se zabývá schvalováním, případně změnou stanov důležitých pro chod organizace, schvalováním rozpočtu a nových cílů se nazývá Valná hromada. Její členové také volí zástupce do rady sdružení. Kontrolním orgánem organizace je tzv. revizní komise, která dohlíží na tok peněz v rámci jednotlivých projektů a o případných nesrovnalostech či objevených nedostatecích informuje radu sdružení.⁶⁴

5.1.4 Projekty v Africe

Angola

Organizace se ve spolupráci s Českou zemědělskou univerzitou účastní rozvojového projektu v Angole, kde podporuje zajištění absolventoria na tamější střední zemědělské škole ve městě Kuito. Formou organizace výuky a zajištění přidružených pracovišť jako jsou chovné stanice a pozemky, sloužící k výuce praktických předmětů. Součástí projektu je také analýza zdravotního stavu hospodářských zvířat v této oblasti.⁶⁵

Keňa

Organizace ADRA zde působí v oblasti Nyamira ve městě Itibu, v oblasti, kde je velmi špatná situace se zajišťováním zdravotnické péče a její velmi nízkou úrovní. Jedná se o jediné zdravotnické zařízení široko daleko a je na něj odkázáno bezmála 200 000 lidí. Celý objekt byl ve velmi zchátralém stavu a některé z objektů nebyly nikdy dokončeny. Voda používaná v zařízení je získávána jímáním dešťové vody. Zásluhou organizace byl celý komplex elektrifikován. Od roku 2006, kdy projekt započal, navštěvují pracovníci organizace místo pravidelně a každým rokem pokračuje rekonstrukce celého objektu. v zařízení probíhají také stáže studenti medicíny z České republiky a z Afriky.⁶⁶

⁶⁴ Organizační struktura [Online], [cit. 2010-07-15], dostupné na WWW:

<http://www.adra.cz/adra/cz/kdo-jsme/organizacni-struktura/rada-sdruzeni.html>

⁶⁵ ADRA-zahraniční projekty [Online], [cit. 2010-07-15], dostupné na WWW:

<http://www.adra.cz/adra/cz/projekty/zahranicni-projekty/rozvojove/angola/>

⁶⁶ ADRA-zahraniční projekty [Online], [cit. 2010-07-15], dostupné na WWW:

<http://www.adra.cz/adra/cz/projekty/zahranicni-projekty/rozvojove/kena/>

5.2 Člověk v tísní

5.2.1 Struktura a aktivity organizace

Organizace má tři hlavní orgány, které zajišťují bezprostřední chod organizace, jsou to správní rada, dozorčí rada a ředitel. Správní rada je statutárním orgánem celé společnosti, který má na starosti vydávání interních směrnic, upravujících chod organizace, kontrolu využívání poskytnutých prostředků, upravování pravomocí ředitele organizace. Dozorčí rada je nejvyšším kontrolním orgánem společnosti. Vydává každoroční zprávu o své činnosti a obeznamuje správní radu se zjištěnými nedostatky. Dále se zabývá kontrolou účetnictví jednotlivých projektů a fungování společnosti v souladu s předpisy. Dozorčí rada má právo svolat zasedání Správní rady, pokud je to nutné v zájmu společnosti. v čele společnosti stojí ředitel, který je volen a odvoláván správní radou. Má právo jednoho hlasu na všech jednáních organizace a disponuje souborem plných mocí, které mu byly uděleny správní radou.

Dalšími orgány společnosti jsou Výkonná rada, sekretariát a Klub přátel. Výkonná rada se zabývá otázkami, které ze zákona nespádají do pravomoci správní a dozorčí rady nebo ředitele organizace. Sekretariát má na starost administrativní úkony, související s chodem organizace. v jeho čele stojí ředitel, který se za jeho činnost zodpovídá správní radě. Klub přátel je iniciačním orgánem společnosti a jeho členem se stane každý, kdo obdrží legitimaci a přispěje společnosti finančním obnosem. Členové mají právo na informace o dění ve společnosti, na účast na akcích, které společnost pořádá a také na to vznést návrhy na zlepšení činnosti organizace v případě, že takový návrh podpoří alespoň 50 členů klubu.⁶⁷

5.2.2 Historie a koncepty

Tato organizace vznikla v roce 1992, kdy ještě pod názvem Nadace Lidových novin uskutečnila první projekty na pomoc lidem v těžké životní situaci. Název Nadace Člověk v tísní při České televizi organizace získala v r. 1994. Od roku 1999 je pak

⁶⁷ Člověk v tísní-struktura organizace [Online], [cit. 2010-07-16], dostupné na WWW: <http://clovekvtsni.cz/index2.php?id=185>

organizace v registru obecně prospěšných organizací.⁶⁸ Organizace rozděluje své aktivity do čtyř sekcí:⁶⁹

1. *Sekce humanitární a rozvojové pomoci*

Tato pomoc se týká především oblastí konfliktů a humanitárních katastrof v zahraničí. Pomoc je zde zpravidla realizována ve dvou formách jsou to:

- Humanitární pomoc- jedná se o rychlou, krizovou intervenci zaměřenou na včasnou záchranu lidských životů a co největší zmírnění utrpení obyvatelstva
- Rozvojová spolupráce- jde o dlouhodobý proces rekonstrukce sociálních, vzdělávacích, zdravotnických a jiných infrastruktur v oblastech, postižených válkami či jinými druhy humanitárních katastrof. Člověk v tísní se ve svých aktivitách zaměřuje především na tyto oblasti:
 - Podpora budování zdravotnického systému
 - Zajišťování životně důležitých potřeb jako pitná voda a potraviny
 - Tvorba a realizace sociálních programů
 - Podpora rozvoje občanské společnosti
 - Podpora edukačního procesu
 - Podpora rozvoje ekonomiky a podnikatelských aktivit

2. *Sekce podpory lidských práv a demokracie*

Nosnou myšlenkou těchto aktivit je existence občanské společnosti jako základu správně fungujícího demokratického státu. Organizace podporuje osoby a skupiny, které jsou za svůj názor a přístup k demokracii nedemokratickými režimy perzekuovány a snaží se intervenovat v případech politických vězňů.

3. *Programy sociální integrace*

4. *Informační a vzdělávací projekty*

Aktivity zaměřené na osvětu v oblasti globálních humanitárních a rozvojových otázek, jakými jsou například genocida chudoba nebo hladomor. Tyto programy se dělí do dvou skupin. První z nich jsou tzv. *vzdělávací programy*, které se

⁶⁸ Člověk v tísní- historie [Online], [cit. 2010-07-16], dostupné na WWW:

<http://clovekvtsni.cz/index2.php?id=176>

⁶⁹ Člověk v tísní- zahraniční projekty Online], [cit. 2010-07-16], dostupné na WWW:

<http://clovekvtsni.cz/index2.php?id=114>

zaměřují na profesní skupiny, jakými jsou např. úředníci, policie, armáda, ale také studenti a učitelé. Vzdělávání probíhá zejména v oblastech jako je globalizace, migrace, multikulturalismus, chudoba. Organizace vytváří nebo zprostředkovává dokumenty a organizuje semináře. Dalším typem projektů jsou tzv. *informační programy*, které jsou realizovány za pomoci mediálních kampaní, které mají za úkol oslovit širokou veřejnost a informovat ji o aktuálním problému.⁷⁰

5.2.3 Činnost v Africe

Angola

Od roku 2006 působí společnost Člověk v tísni, v Angole, jejíž obyvatelstvo se po skončení vleklého, mnohaletého konfliktu ocitla v zoufalé humanitární situaci. Válka v zemi ochromila mimo jiné školskou infrastrukturu a v zemi žijí dvě generace, které nemají žádné vzdělání. Hlavním problémem, se kterým se země v této oblasti potýká, je malé množství školních zařízení, nedostatek kvalifikovaných pracovníků ve školství a nízká docházka. Nejhuře postiženým regionem je oblast Bié, kde organizace působí a kde rovněž přispívá k znovuoživení ekonomiky realizací zemědělských projektů.⁷¹

Demokratická republika Kongo

Organizace se v této oblasti rozhodla pomáhat ženám, které byly znásilněny. Násilí na ženách je zřejmě nejdiskutovanějším tématem v souvislosti s válkou v Kongu a s jejími následky. Na problematiku upozornil rovněž dokument Kongo:hluboké ticho, natočený režisérkou Lisou Jackson. Organizace Člověk v tísni, zvláště pak Klub přátel, který je jejím přidruženým orgánem, a který přispěl částkou 3.5 milionů korun. Za tento obnos bylo zřízeno útočiště pro ženy, oběti sexuálního násilí, dále 26 žen získalo potřebnou kvalifikaci k práci v textilním průmyslu a v dílně na ruční výrobu mýdla. Z peněz bylo rovněž zapláceno roční školné 50 dětem a část financí byla určena na podporu drobného podnikání.

⁷⁰ Člověk v tísni, Informační a vzdělávací projekty, [online],[cit. 2010-06-28], dostupné na WWW: <http://clovekvtsni.cz/index2.php?id=115>

⁷¹ Člověk v tísni-rozvojové projekty [Online], [cit. 2010-07-16], dostupné na WWW: <http://clovekvtsni.cz/index2.php?id=270>

Dalším záměrem je zlepšení přístupu k pitné vodě v oblastech nejhůře postižených válkou, jakými jsou např. Mukaba, Bulambika, Hombo Sud, kde dochází k rekonstrukci vodních pramenů a vodovodních sítí. Projekt si klade za cíl především zajištění nekontaminované vody a v důsledku toho zlepšení hygienických podmínek.⁷²

⁷² Člověk v tísni-rozvojové projekty [Online], [cit. 2010-07-16], dostupné na WWW:
<http://clovekvtsni.cz/index2.php?id=728>

Závěr

Cíle práce byl v rámci jednotlivých kapitol naplněn a obsah informací v nich uvedených odpovídá vymezenému rozsahu práce.

V první kapitole jsem se zabíral historií myšlenky na obranu světového míru. Toto téma jsem zpracoval v jednotlivých podkapitolách, zabývajících se okolnostmi vzniku Společnosti národů a jeho úskalími v době po 1. světové válce. Na tuto část navazuje stručná historie vzniku OSN, jejíž založení bylo reakcí na neúspěšnou činnost Společnosti národů, která vyvrcholila vypuknutím druhé světové války. Závěr kapitoly je věnován obecné teorii chování mezi skupinami a vzniku konfliktů. Obsah této kapitoly odpovídá vytyčeným cílům a informace v něm obsažené poskytují stručný přehled informací k dané tématice.

Obsahem druhé kapitoly je struktura Organizace spojených národů. Její jednotlivé části se věnují popisu funkce jednotlivých orgánů OSN, jejich funkci a jejich umístění v hierarchii tzv. rodiny OSN tzn. vztahu k ostatním orgánům a vymezení pole jejich působnosti v rámci organizace a v oblasti řešení konfliktů a humanitární činnosti. Zvláštní podkapitola je věnována Úřadu vysokého komisaře pro uprchlíky. Kapitola neobsáhla veškeré vedlejší orgány, agentury a fondy OSN, ale pouze část z nich, jejichž činnost úzce souvisí s chodem organizace a s jejich angažováním v humanitární oblasti.

Třetí kapitola se věnuje strategiím a konceptům Organizace spojených národů v oblasti řešení konfliktů a udržení celosvětového míru. Kapitola, se kromě zásad přístupu k řešení konfliktů, věnuje vymezení některých důležitých pojmů, jakými je například peacekeeping, peacebuilding a peaceenforcement a jejich různým interpretacím. Jsou zde také uvedeny jednotlivé druhy akcí, které organizace podniká v místech, zasažených konfliktem.

Čtvrtá kapitola je zaměřená výhradně na konflikty v Africe. Její začátek se zabývá problematikou formování samostatných afrických států v post-kolonizačním období a problémům s ním souvisejícím. Další část kapitoly pojednává o angažování dětských vojáků ve válečných konfliktech. Následují podkapitoly, které se věnují dvěma vybraným konfliktům. Jsou to konflikty v oblasti jižního Súdánu a v Demokratické republice Kongo. Oba tyto konflikty se vyznačují délkou svého trvání a významnými dopady na humanitární situaci civilního obyvatelstva, což bylo hlavním kritériem pro

jejich výběr. Poslední část je věnována problematice dopadu války na civilní obyvatelstvo. Cíle vytyčené pro tuto kapitolu se v daném rozsahu podařilo splnit.

Poslední, pátá kapitola se zaměřuje na činnost humanitárních organizací v Africe. Oproti původnímu cíli se zaměřuje pouze na organizace působící v České republice, kterými jsou Člověk v tísni a ADRA. Je zde popsána struktura a principy těchto organizací a také typy jednotlivých programů. Dále jsou zde zmíněny projekty těchto organizací, které v současnosti probíhají na africkém kontinentu. Podrobnější rozpracování této kapitoly nebylo možné z důvodu určeného rozsahu práce.

Literatura

BAAR Vladimír, *Národy na prahu 21. století-Emancipace nebo nacionalismus?*. 2. vyd., Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2002, 415 s., ISBN 80-86101-66-5

BUREŠ Oldřich, *Operace na udržení míru OSN*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, 181 s., ISBN 978-80-244-1810-0

POSPÍŠIL Filip a kolektiv, *Jeden svět*. 1. vyd., Praha: Člověk v tísní, 1999, 113 s., ISBN 80-7203-204-6

SKOKAN Ladislav, *Afrika sociogeografický přehled*. 1. vyd., Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2007, 122 s., ISBN 978-80-7044-838-0

TERNON Yves, *Genocidy XX. století*. 1. vydání, Praha: Themis, 1997, 358 s., ISBN 80-85821-45-1

TESAŘ Filip, *Etnické konflikty*. 1. vyd., Praha: Portál, 2007, 251 s., ISBN 978-80-7367-097-9

WAISOVÁ Šárka, *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 206 s., ISBN 80-7178-390-0

Elektronické zdroje

ADRA-Kdo jsme?[Online], [cit. 2010-07-15], dostupné na WWW:
<http://www.adra.cz/adra/cz/kdo-jsme/>

Anyanya [Online], [cit. 2010-06-11], Dostupné na WWW:
<http://en.wikipedia.org/wiki/Anyanya>

Coltan, [Online], [cit. 2010-26-06], Dostupné na WWW:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Coltan>

Člověk v tísní, Informační a vzdělávací projekty, [online],[cit. 2010-06-28], dostupné na WWW: <http://clovekvtsni.cz/index2.php?id=115>

Člověk v tísní- historie [Online], [cit. 2010-07-16], dostupné na WWW: <http://clovekvtsni.cz/index2.php?id=176>

Člověk v tísní- zahraniční projekty Online], [cit. 2010-07-16], dostupné na WWW: <http://clovekvtsni.cz/index2.php?id=114>

Člověk v tísní-rozvojové projekty [Online], [cit. 2010-07-16], dostupné na WWW: <http://clovekvtsni.cz/index2.php?id=728>

Člověk v tísní- struktura organizace [Online], [cit. 2010-07-16], dostupné na WWW: <http://clovekvtsni.cz/index2.php?id=185>

Děťští vojáci bojují ve více než dvaceti světových konfliktech,[Online], [cit. 2010-25-06], dostupné na WWW: <http://www.amnesty.cz/zpravy/Detsti-vojaci-bojuji-ve-vice-nej-dvaceti-svetovych-konfliktech/>

Druhá válka v Kongu [Online], [cit. 2010-02-17], Dostupné na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Druhá_válka_v_Kongu

Heidelberger Institut für internationale Konfliktforschung e. V., Konfliktbarometer 2000, 32 s., WWW: <http://hiik.de/de/konfliktbarometer/index.html>

Heidelberger Institut für internationale Konfliktforschung e. V., Konfliktbarometer 2001, 36 s., WWW: <http://hiik.de/de/konfliktbarometer/index.html>

Heidelberger Institut für internationale Konfliktforschung e. V., Konfliktbarometer 2002, 36 s., WWW: <http://hiik.de/de/konfliktbarometer/index.html>

Heidelberger Institut für internationale Konfliktforschung e. V., Konfliktbarometer 2003, 44 s., WWW: <http://hiik.de/de/konfliktbarometer/index.html>

Heidelberger Institut für internationale Konfliktforschung e. V., Konfliktbarometer 2004, 49 s., WWW: <http://hiik.de/de/konfliktbarometer/index.html>

Heidelberger Institut für internationale Konfliktforschung e. V., Konfliktbarometer 2005, 68 s., WWW: <http://hiik.de/de/konfliktbarometer/index.html>

Historie konfliktu Hutuů a Tutsiů, [Online], [cit. 2010-06-24], dostupné na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Historie_konfliktu_Hutuů_a_Tutsiů

Hlavní operace UNHCR- Jižní Súdán[Online], [cit. 2010-07-10] Dostupné na WWW:
<http://www.unhcr.cz/news/?cid=303>

Informační centrum OSN v Praze, Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky,
[Online], [cit. 2010-06-11], Dostupné na WWW: <http://www.osn.cz/system-osn/programy-a-dalsi-organy-osn/?i=103>

Jižní Súdán -Moderní dějiny- První a druhá občanská válka[Online], [cit. 2010-06-11]
Dostupné na WWW:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Jižní_Súdán#Prvn.C3.AD_ob.C4.8Dansk.C3.A1_v.C3.A11ka

Jižní Súdán, současný stav, [Online], [cit. 2010-06-15], dostupné na WWW:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Jižní_Súdán#Sou.C4.8Dasn.C3.BD_stav

Organizační struktura [Online], [cit. 2010-07-15], dostupné na WWW:
<http://www.adra.cz/adra/cz/kdo-jsme/organizacni-struktura/rada-sdruzeni.html>

OSN, Charta OSN, [online], [2010-06-28], dostupné na WWW:
<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>, 61 s.

OSN, Odbor pro mírové operace, [Online], [cit. 2010-27-06], dostupné na WWW:
<http://www.osn.cz/system-osn/organizacni-struktura/?sub=83>

OSN, Odbor pro politické otázky, [Online], [cit. 2010-27-06], dostupné na WWW:
<http://www.osn.cz/system-osn/organizacni-struktura/?sub=81>

Peacekeeping, [Online], [cit. 2010-28-06], dostupné na WWW:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Peacekeeping>

Programy a další orgány OSN, [Online], [cit.]<http://www.osn.cz/system-osn/programy-a-dalsi-organy-osn/?i=103>

Společnost národů, [Online], [cit. 2010-05-17], dostupné na WWW:
http://www.project-aliante.org/UserFiles/File/answer_01_cz.pdf

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Tomáš Drozd
Katedra:	Mgr. David Hampl, Ph.D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Činnost a význam humanitárních organizací během válečných konfliktů v Africe v 21. století
Název v angličtině:	The activity and the meaning of the humanitarian organizations during the war conflicts in Africa in the 21st century
Anotace práce:	Práce se zabývá popisem vybraných konfliktů v 21. století v Africe, původem jejich vzniku a činností humanitárních organizací v nich
Klíčová slova:	OSN, konflikt, Afrika, Demokratická republika Kongo, Súdán, strategie OSN při řešení konfliktů, humanitární organizace
Anotace v angličtině	This work deals with the description of theselected conflicts in the 21st century in Africa, the origin of formation and operation of the humanitarian organizations during these conflicts
Klíčová slova v angličtině	UNO, conflict, Africa, Democratic Republic of the Congo, Sudan, Strategy of the UNO in the solution of the conflicts, humanitarian organizations
Přílohy vázané k práci	nejsou
Rozsah práce	53 stran
Jazyk práce	čeština